MASTER
NEGATIVE
NO. 91-80200-11

MICROFILMED 1991

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States -- Title 17, United States Code -- concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material...

Columbia University Library reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

HEIDLER, THEODOR

TITLE:

DE COMPOSITIONE METRICA PROMETHEI

PLACE:

VRATISLAVIAE

DATE:

1884

Master Negative #

91-80200-11

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

88Ae7
TD

Heidler, Theodor Karl Berthold, 1860-
De compositione metrica Promethei fabulae Aeschyleae capita IV. Dissertatio philologica quam ... in publico defendet scriptor Theodorus Heidler ... Vratislaviae, typis Sociatatis typographorum Vratislaviensium, 1884.
45 p. 23½ cm.

Thesis. Breslau.
Vol. of pamphlets.

34475

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 11x
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 8/28/91 INITIALS ER
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

Centimeter

mm

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

88 Ae7 TD

Columbia University
in the City of New York
Library

BOUGHT FROM
THE
Henry Drisler
Classical Fund
1895

DE COMPOSITIONE METRICA PROMETHEI FABULAE AESCHYLEAE

CAPITA IV.

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AUCTORITATE AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

IN

ALMA LITERARUM UNIVERSITATE VIADRINA

RITE CAPESSENDOS

UNA CUM THEMATIS

DIE XI. M. MARTII A. MDCCCLXXXIV. HORA XII.

IN AULA MINORE

IN PUBLICO DEFENDET SCRIPTOR

THEODORUS HEIDLER

SILESIUS.

ADVERSARIORUM PARTES SUSCIPIENT:

GUILELMUS WALLER, CAND. PHIL.

AUGUSTUS VOLKMER, CAND. PHIL.

VRATISLAVIAE.

TYPIS SOCIETATIS TYPOGRAPHORUM VRATISLAVIENSIUM.

MDCCCLXXXIV.

COLUMBIA
UNIVERSITY
LIBRARY

AUGUSTO ROSSBACHIO

S.

268691

Praefatio.

Nondum multi sunt anni, cum viri docti de origine Aeschylea Promethei fabulae, qua quidem forma tradita sit, inter se digladiantur. Nam cum antea nemo in hanc rem quaestionem instituisset, novissimis temporibus non defuerunt, quorum acute disputando alii alia invenirent, quae Aeschylo vel maxime repugnarent. Primus artis metricae ratione habita Godofredus Hermannus offendit in crebro usu anapaestorum, qui in primo trimetri pede admissi sunt, cum de partibus melicis earumque mira compositione neque ipse quidquam diceret neque antea quisquam verba fecisset. Longum inde silentium, usque dum, gliscente artis metricae tragicorum Graecorum studio, Rossbachius et Westphalius exorti sunt, metricorum huius aetatis studiorum antesignani, qui arida explicatione et descriptione formarum, quibus singuli ordines et versus comprehenduntur, non contenti primi syntaxin metricam plane neglectam antea et disciplinam, qua stropharum genera et ἤθει et usu distinguuntur, aggressi sunt. Quibus rationibus quanta lux affulserit tragicorum Graecorum scientiae ne ii quidem non intellexerunt, qui nonnulla alia ab illis prolata impugnaverant. Monstrarunt enim illi, qua via eo progredi possimus, ut non solum, quae cuiusque poetae propria sint, cognoscamus, sed etiam in ipsis eiusdem poetae operibus differentias metricas deprehendamus. Neque quae de Promethei compositione metrica senserint, dispergere omiserunt, ut quae angustis et concisis disputationibus expressa nobiscum communicarunt in artis metricae

editionis I. p. XLVIII. Claustris sic reseratis et via ad tragicorum singulorum artem metricam recte diiudicandam munita postea alii. quae in Prometheo a reliquo Aeschyli more aliena invenerant, scriptis mandarunt. R. Foersterus quidem acuta de attractionis usu Aeschyleo dissertatione (Vratisiav. 1866) ex pronominis relativi attractione collegit, fabulam manum expertam esse poetae minoris retractantis, quem Euphorionem Aeschyli filium significavit I. Oberdickius, cum studiis Aeschyleis tum scholiis sagacissime investigandis vir clarissimus. Sed praetermittamus, quae res grammaticas respicientes docti de Prometheo adnotaverint, cum ea tantum, quae de metrica huius fabulae compositione usque ad hanc aetatem allata sint, quantum fieri potest, colligere collectaque recensere recensitaque adiectis iis, quae ex nova et accurata quaestione redundaverant, hoc libello complecti nobis proposuerimus. Neque quisquam eo rem perductam putaverit, ut tota de compositione metrica huius fabulae quaestio profligata plane atque excussa videretur, immo permultas res desiderabit, quae partim consulto omissa sunt, partim me fugerunt, aliasque vel brevius vel rectius dictas volet. Quamquam si ea, quae afferam, Augusti Rossbachi, arbitri rerum metricarum illustrissimi, qui in hoc libello conscribendo consilium petenti summa cum benevolentia aderat, comprobationem assecuta erunt, summopere gaudebo.

Poetarum locos commemoravi secundum Dindorfi editionem Aeschyli tragoediarum (Lips. 1880), eiusdem Sophoclearum (Lips. 1850), Naucki Euripidearum (Lips. 1881), Bergki Aristophanis comoediarum (Lips. 1878).

Caput I.

De diverbii senariis.

Hoc capite, quo de trimetris agetur, primum in disputationem vocentur

1. pedum solutiones earumque

a. tribrachi pro iambis positi.

Ea si sequimur, quae Hermannus elem. doctr. metr. p. 123. exponit idque suo iure, quo recentior quaeque sit tragoedia, tanto frequentiorem in ea longarum syllabarum solutionem deprehendi, sine dubio Prometheum in primis Aeschyli fabulis numerabimus. Cum enim in Promethei senariis viginti duo tribrachi nobis occurrant, Rumpelius Philolog. XXV, p. 55. (Die Auflösungen im Trimeter des Aeschylus und Sophocles) in Eum. 19, Agam. 31, Choeph. 32, Suppl. 26, Sept. 37, Pers. 30 enumeravit. Quamvis vero tribrachorum numero ceteris fabulis praeter Eumenides minor, tamen haud raro tales praebet solutiones Prometheus, ut de fabulae aetate opinio praeiudicata magnopere labefactetur. Sed accedamus nunc ad tribrachos ipsos, in quibus illustrandis hunc ego tenebo ordinem, ut singulorum pedum solutiones afferam allatarumque naturam atque structuram cum ceteris Aeschyleis conferam.

In prima sede ter iambum in trisyllabum pedem solutum videmus in vv. 116. θεόσυτος, 666. ἄφετον, 817. ἐπαναδίπλαζε, pro quo cur Dindorfius ἐπανδίπλαζε substituerit, nihil est causae, cum et ictus metrici et accentus verbi concordia propterea non suspecta sit, quod tribrachum complures sequuntur syllabae, quibus concentus ille si non tollitur, at mitigatur. Praeterea eiusmodi exempla haud pauca apud tragicos sunt, unum ex Aesch. Sept. 272. πεδιονόμοις commemorasse sufficit. cfr. Rumpel. l. l. p. 57. Eadem excusa-

tione caret eadem difficultas in θεόσυτος. cum in quadrisyllaba hanc licentiam primus dilatarit Sophocles, ut in Philoct. 309. προςέδοσαν, 1420. ἀθάνατον, Oed. Tyr. 1401. ἐπίετε, Antig. 1083. ἀνόσιον. cf. Rump. l. l. p. 56. Neque Euripides utriusque accentus convenientia non utitur. Rumpelius quidem Philol. XXIV., p. 410. laudat ἀδύνατον, ἀθάνατον, διάδοχον, ἀπέδοτο, πιθόμενος. Dolendum est, quod θεόσυτος unsquam apud Aeschylum exstat; quod vero in v. 643. legitur θεόσσυτον littera s geminata, luculenter intellegitur, quam facile illa offensio evitari potuerit.

Alterius iambi vicem bis tribrachi tenent, quorum prior in v. 715. οἰκοῦσι Χάλυβες ita conformatus est, ut arsis expressa sit ultima syllaba vocis praegressae, thesis duabus prioribus proximae. Cui similem conformationem deprehendimus in Pers. 318. καὶ Μάγος Ἄραβος. Alter tribrachus est in v. 162. τεοῖσι, δίχα γε Διός; ὁ δ᾽ ἐπικότως ἀεί. cui antistrophice respondet ἐμὰς δὲ φρένας ἐρέθισε (ἠρέθισε M) διάτορος φόβος. Sed in solutionibus tertii et quarti pedis pertractandis ne eosdem versus repetam, iam hic quaestionem de his trimetris melicis perficiam. In v. 181. Hermannus codicis Medicei scripturam ἠρέθισε servavit mutatis ut responsionem restitueret in stropha γε Διὸς in γοῦν ἑνός. Iniuria id quidem; neque enim est, cur ‚elegantissimum trimetrum, quem praebet lectio vulgata' hac coniectura perturbemus, cum de antistrophici versus integritate valde possit dubitari. Tragici enim tertii pedis dactylo utuntur, qui duabus vocibus comprehenditur, sic πολλῶν ὀνομάτων, ἀπλάτου βέλεσι, dactylos vero ex uno vocabulo compositos neque Aeschylus neque Sophocles usurpatos voluerunt. Primi, quae in dactylo conformando regnat, legem violaverunt Euripides in fabulis novissimis et tragici minores, ut Bacch. 278. ὃς δ᾽ ἦλθεν ἐπὶ τἀντίπαλον, Ion. 60. οἳ γῆν ἔχουσ᾽ Εὐβοΐδα, Iph. Aul. 846. ἄμφω γὰρ οὐ ψευδόμεθα. cf. Rump. Philol. XXV, p. 58, ubi omnes loci, qui huc spectant, collecti et editi sunt. Quae cum ita sint, eo labor ut iis assentiar, qui pro ἠρέθισε scripserunt ἐρέθισε, etsi augmentum temporale quod dicitur perraro omittitur. Tribracho sic orto, qui et ipse rarissimam

formam offert, cum in tertio pede ita componatur, ut prima syllaba brevis aut per se stet aut finis sit vocis, quae antecedit, Aeschylea exempla similia eaque melica patrocinantur, ut Choeph. 42. τοιάνδε χάριν ἀχάριτον ἀπότροπον κακῶν. De tertia horum versuum solutione non est, cur longius disputemus, cum nihil habeat offensionis. Id etiam de his versibus melicis in universum addere volo, sequi eos legem Aeschyleam, qua tres tribrachi in altero loco tertio quarto collocantur, cum Sophocles tribus tribrachis tres priores sedes concesserit. cf. Rump. Philol. XXV. p. 63.

Iam pervenimus ad tertium senarii pedem, qui octies tribracho continetur pro iambo posito: vv. 2. οἶμον ἄβροτον, 351. τε Κιλικίων, 720. ἔνθα ποταμός. 746. γε πέλαγος, 793. Γοργόνεια πεδία, 851. κελαινὸν Ἔπαφον, 993. δὲ νιφάδι. Cui numero accedit unus eius, quem supra tractavimus, versus. Nihil interest inter hos et ceteros Aeschyleos tribrachos, neque particulis τέ, γέ, δέ, quibus arses concluduntur, offendimur, cum arctissime cum verbis proximis coniunctae quasi pro illorum finibus habendae sint.

In quarto loco quater iambi puri solutio admissa est: vv. 76. θεῖνε διατόρους, 213. τοὺς ὑπερέχοντας, 273. μάθητε διά, 809. ἔνθα ποταμός. Quod in v. 273. praepositione διά expressa est thesis, mirum non est, cum eundem animadvertamus usum in Sept. 534. στείχει δ᾽ ἴουλος ἄρτι διὰ παρηΐδων. Exempla omnia adnotavit Szelinski in program. gymn., Hohenstein. 1868, p. 7. Unum autem exemplum propterea fusius est mihi tractandum, quod ab Aeschyli arte prorsus abhorret, intellego v. 213, cuius scriptura in codicibus haec est:

χρείη, δόλῳ δὲ τοὺς ὑπερέχοντας κρατεῖν.

Offensioni erat versus viris doctis, quod tribrachus ortus sit ex tribus prioribus syllabis vocis plus tres syllabas comprehendentis, quae insolens tribrachi collocatio neque Aeschyleo usu neque Sophocleo defenditur. Itaque non dubitarunt verbum traditum ὑπερέχοντας alii aliter mutare excepto solo Kirchhoffio, qui in editione sua vulgatam servavit idque suo iure. Sententia enim codicum memoria oblata tam clara,

tam perspicua eorumque quae narrantur nexui ita bene respondet, ut non sit, cur difficultatis metricae removendae causa, si est difficultas in Prometheo, coniecturis allatis sanam memoriam perturbemus in ea fabula, quae saepissime ab illa antiquioris Aeschyli tragoediae diligentia discedat. De coniecturis ipsis vide Hermann. adnott. ad hunc locum factas, Szelinski l. l. p. 25, Hamacheri de anapaesto in trimetris Aeschyli quaestionem, August. Trever., p. 18. Subiectus igitur est oculis scriptura codicum servata versus, qui et apud Aeschylum et apud Sophoclem unicus exstat. Euripides enim, in cuius fabulis omnino maior cernitur neglegentia, primus tali tribrachorum usui indulsit, ut in Iph. Taur. 1371. ὥστε ξυνάπτειν καὶ συναποκαμεῖν μέλη, Bacch. 1275. τίς οὖν ἐν οἴκοις παῖς ἐγένετο σῷ πόσει. Plura exempla composuit Christ. art. metr. Graecorum et Romanorum, p. 343, qui tamen Porsoni coniecturam ὑπεργυόντας recipi iubet.

Restat, ut de quinti pedis solutione dicamus, quae una est v. 52. οὔκουν ἐπείξει τῷδε δεσμὰ περιβαλεῖν. Qualis pes, cuius thesis ex praepositione constat, num ab Aeschylo sit profectus, magnopere potest dubitari, cum exempla huic similia apud Aeschylum et Sophoclem nulla sint. Neque enim huc referri licet Pers. 501. στρατὸς περᾷ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον, qui versus alias ob difficultates doctis iure corruptus videatur. Recte igitur Rumpelius Philol. XXV, p. 57. de Aeschylo et Sophocle dicit: Dass endlich im 5. Fusse, wie bei Euripides, vorzugsweise Präpositionen den zweiten Theil bilden, lässt sich nicht nachweisen, vielmehr finden sich diese eher in den anderen Füssen, namentlich bei Sophokles. De Euripide iudicium iam anno ante aperuerat idem Philol. XXIV, p. 411, ubi sescenta exempla huic Prometheo similia enumeravit, ut Bacch. 322. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ Κάδμος, ὃν σὺ διαγελᾷς.

b. De dactylis, qui ex spondeis solutis creantur.

In primo pede χορεῖος ἄλογος ἰαμβοειδής qui dicitur semel admissus est tribus prioribus nominis proprii syllabis formatus in v. 730. Κιμμερικόν, qui dactylus, quamvis a poetis, ut versus initium numerose procedat, diligenter vitetur, tamen

apud Aeschylum assumptis fragmentorum exemplis quater invenitur. cfr. Enger. Mus. Rhen. XI., p. 446. C. F. Müller. de pedibus solutis in dialogorum senariis Aeschyli, Sophoclis, Euripidis, Gotting. 1866. p. 5.

Ex larga dactylorum copia, qui in tertium locum substituuntur, primum eos circumspiciamus, qui ita facti sunt, ut arsis constet ex ultima vocabuli antecedentis syllaba, cum thesis incidat in duas priores proximi. Arsin natura longam habent vv. 210. πολλῶν ὀνομάτων, 239. οἴκτῳ προθέμενος, 371. ἀπλάτου βέλεσι, 464. μεγίστων διάδοχοι, 487. αὐτοῖς ἐνοδίους, 709. ἀφίξει νομάδας, 717. ὑβριστὴν ποταμόν, 729. αὐταῖς στενοπόροις, 762. αὐτοῦ κενοφρόνων, 788. Ἰοῖ πολύδονον, 847. αὐτῷ στόματι. Accedunt tres loci, quibus thesis soluta comprehenditur initio nominis proprii: 18. ὀρθοβούλου Θέμιδος, 369. καλλικάρπου Σικελίας, 735. ἥξεις Ἀσιάδ', pro quo dactylum remoturi Elmsleius et Blomfieldius restituerunt Ἀσίδ', sed sine necessitate mea quidem sententia. Nam cum forma Ἀσιάς metro efflagitante in Pers. 549. πρόπασα μὲν στένει γαῖ' Ἀσιὰς ἐκκενουμένα suo loco sit, non est, cur dissyllabam formam, ne tertii pedis dactylus hac conformatione Aeschylo gratissimus oriatur, praeferamus. Itaque et in Pers. 249. ὦ γῆς ἁπάσης Ἀσιάδος πολίσματα et in Prometheo codicum auctoritatem intactam voluerim. Sophocles hoc adiectivo nusquam utitur, cum apud Euripidem saepissime inveniatur, ut eodem dactylo in Ion. 1356. πᾶσαν δ' ἐπελθὼν Ἀσιάδ'. Cetera exempla vide in Steph. thes. vol. I, 2, p. 2168. Quattuor commemorandi sunt dactyli, quorum arses positione longae factae sunt: 869. Ἄργος βασιλικόν, 54. πρόχειρα ψέλια, 1009. δὲ στόμιον, 1027. θεῶν τις διάδοχος. Coniectura dactylum inferre studebat Brunckius, quod in 766. pro οὐ γὰρ ῥητὸν αὐδᾶσθαι, ut pleonasmus tolleretur, commendabat οὐ γὰρ θεμιτόν. Sed pleonasmum nullum esse exemplis ad hunc locum allatis demonstravit Hermannus. Noviesdecies igitur dactylum in Prometheo usurpatum invenimus, ita tamen semper adhibitum, ut nulla ex parte Aeschyleo generi dicendi repugnaret.

c. De anapaestis pro iambis substitutis.

Sed aggrediamur nunc ad eos locos enumerandos, quibus receptus est anapaestus, qui usus in Prometheo tam latus factus est, ut fabulam ad Euripidem vel maxime accedere negari vix possit. Eaque, quae prorsus probo, in fronte disputationis ponere mihi liceat, quae explicuit Hamacherus l. l. p. 4. inesse huic fabulae versus, quos rite traditos nemo mortalium vexare tentasset, nisi falsa de anapaesto praeoccupatus opinione, quamquam, ut ex iis, quae sequuntur, elucebit, non semper meam voluntatem ad illius auctoritatem aggregabo.

In primo pede terdecies admissus est anapaestus, quo ex numero unus nomen proprium complectitur v. 805. Ἀρ-μασπόν, cum in ceteris tragoediis fere semper hanc legem servaverit Aeschylus, ut anapaestum pro iambo nisi in nomine proprio sibi non indulgeret. Inde factum est, ut numerus anapaestorum, qui in nomine proprio locum habent, facile eos superaret, qui aliis nominibus formati sunt, cum in Prometheo ex contrario, quae antea exceptio fuerat, regula fieret. Iam haec consideratio luculenter demonstrat, quantopere tragoedia delapsa sit ad Euripidis liberiorem metrorum usum, quem antiquior tragoedia nulla necessitate sibi non concesserat. Reliqui anapaesti inveniuntur in vv. 6. et (64.) ἀδαμαντίνων et (ἀδαμαντίνοι). 89. et (368.) ποταμῶν et (ποταμοί). 366. et (722.) κορυφαῖς et (κορυφάς). 721. κροτάφων. 353. ἑκατογκάρανον. 796. μονόδοντες. 994. χθονίοις. Vitatum videmus, qui augmenti accessione exsistit, anapaestum, quae augmenti in primo pede neglectio, nisi scribis tribuenda est, quam suspicionem cur inferamus non est, Aeschyleae arti prorsus est accommodata. De hac re cf. Hermann. elem. doctr. metr. p. 120. Huc accedunt duo anapaesti, qui ex verbi aut nominis compositione cum praepositione nati sunt: v. 849. ἐπαφῶν. 811. καταβασμόν, cuiusmodi anapaesti nisi in Philocteta Sophoclis et apud Euripidem nusquam nobis occurrunt, nam ἀποχρημάτοισι, quod legitur in Choeph. 275. suo iure Dindorfius interpolatori tribuisse mihi videtur. Sic ἀπόλωλα in Philocteta ter anapaestum implet in initio ver-

suum 742, 745. 923; ἀπάνησον v. 749, ἀνακλαίομαι 939. cf. Rumpel. Philol. XXV, p. 61. XXIV. p. 416. ubi collecta sunt exempla Euripidea, quae omnia sunt viginti duo.

Exacta anapaestorum in initio versuum admissorum enumeratione perpauca sum additurus. Cum enim Aeschylus in iis vocabulis, quae anapaestis semel mensus erat, repetendis semper mensuram anapaesticam retinuerit, quin etiam nonnullis, quibus etiam in systematis anapaesticis haud raro usus est, hanc ipsam formam quasi propriam tribuerit, ut δέκατος, ὕπατος, ἱερός, in Prometheo idem vocabulum ita non semper eodem metro repetitur, ut alio loco aliter usurpetur. Ut ποταμός tribracho comprehenditur in verss. 717, 720, 809; potuisset igitur poeta apta substantivi collocatione anapaestum, si voluisset, vitare, quod cum noluerit, liquet, quam non astrictus sit lege Aeschylea, qua in iis tantum vocabulis recipiebatur anapaestus, a quibus removeri nulla ratione poterat. Quod idem iudicium quadrat in adiectivum χθόνιος, quod anapaestico metro noluit usurpare Aeschylus in Choeph. 1. Ἑρμῆ χθόνιε, 124. ἄρηξον. Ἑρμῆ χθόνιε, cum in hac fabula sine necessitate χθονίοις in trimetri initio collocatum sit.

In ceterorum pedum respiciendis anapaestis imprimis illud, quod supra ex Hamacheri opusculo repetitum laudavi, ante oculos versabitur, non esse omnes codicibus oblatos anapaestos scribarum neglegentiae tribuendos. Adversatur enim contrariae opinioni, quod haec scribarum neglegentia mirum in modum saepius statuenda est in Prometheo, cum in ceteris fabulis fere nulla sit. Neque video, quae causa fuerit, cur docti anapaestos tollere studerent, praesertim cum ex lato eorum in primo pede usu satis superque intellegeretur, quantopere auctor ab Aeschylea diligentia discessisset. Qua de re eos versus, quibus sententia et clara et perspicua exprimitur, ob metricas dubitationes mutari noluerim. Sed percenseamus nunc cautione adhibita singulos anapaestos. In v. 264. omnes libri Hermanno teste exhibent: τοὺς κακῶς πράσσοντας· ἐγώ, excepto codice Lipsiensi saeculi XV. ab Hermanno Lips. 1. dicto, cuius scriptura est: τοὺς κακῶς πράσσοντα. Anapaesto offensus Stanleius emendavit τὸν κακῶς

πράσσοντ᾽ ἐγώ. Assentior, quippe quae emendatio etiam sententia postuletur, nam semet ipsum τὸν κακῶς πράσσοντα vult intellegi Prometheus, ut ex tota verborum perpetuitate potest colligi. Nequaquam vero eodem modo probaverim, quod in v. 472. πέπονθας ἀεικὲς πῆμ᾽· ἀποσφαλεὶς φρενῶν docti restituerunt αἰκές. Neque enim quidquam ad eiusmodi corrigendi rationem excusandam attulerunt, ne unum quidem exemplum ex reliquis tragoediis Aeschyleis in comparationem vocare poterant, neque ex Sophocleis, ubi partibus melicis insertum ἀεικής metri causa correptum sit. Accedit quod in Prometheo, ubi praeter hunc locum forma ἀεικής ter usurpata est, dissyllaba non exstat (cf. vv. 97, 525, 1042), quin trisyllaba in ipso trimetro (v. 525.) nobis occurrit, etsi longa syllaba praecedente ad anapaestum conformandum nihil valet. Quo magis mirum est, quod hoc loco verborum ordo non ita est institutus, ut anapaestus deleretur. Sed huius difficultatis tollendae causa dissyllabam formam propterea restituere non licet, quod ceteri loci solam trisyllabam offerunt. Denique trisyllabo pede iniucunda caesura media, qua contra legem rhythmicam ὀκτωκαιδεκάσημον μέγεθος in duas aequales partes dividitur, aliquid mitigatur. His de causis scriptura tradita me quidem iudice tenenda est. Quod idem iudico contra Porsonum, qui versui 246. καὶ μὴν φίλοις ἐλεεινὸς εἰσορᾶν ἐγώ omnium codicum auctoritate posthabita ἐλεινός pro ἐλεεινός intulit, quod poeta ab Homero, qui sola forma ἐλεεινός utitur, petitum eodem metro adhibuit.

In quarta trimetri sede codices bis anapaesticos pedes exhibent, primum in v. 354. Τυφῶνα θοῦρον. πᾶσιν ὃς ἀντέστη θεοῖς. Pro πᾶσιν ὃς ἀντέστη anapaesti delendi gratia alii alia proposuerunt, quas coniecturas omnes codicum memoria sententiarum perspicuitate et elegantia facile superat. Itaque ab emendandi conatu abstinere praestat, ut fecit Kirchhoffius, qui ne una quidem ex coniecturarum multitudine in adnotationibus allata vulgatam servavit. Alter anapaestus admissus est v. 840. σαφῶς ἐπίστασ᾽, Ἰόνιος κεκλήσεται, quem cur viri docti corrigendo sepelire noluerint, magnopere sane miror, solus enim Weckleinius aliam vocis Ἰόνιος prosodiam

commendat, quod in edit. p. 102. ad versum haec adnotat: eine unrichtige Etymologie. In Ἰόνιος ist hier, wie Eur. Phoen. 208, die erste Silbe kurz. Tertium igitur pedem tribrachyn esse vult, cui sententiae repugnant omnes loci, quibus nomen proprium Ἰώ commemoratur, cuius ι semper longa metro aptata est, de qua re vide lexicon Aeschyl. Dindorf. s. h. v. Reiecta Weckleini sententia utpote irrita restat, ut attente anapaestum, quem deprehendimus, circumspiciamus, cum morem Euripideum indicare videatur. Nam cum et apud Aeschylum et apud Sophoclem ea lex regnet, ut tribrachus positione anapaestus factus nisi in prima trimetri sede nulla collocetur, hic tali anapaesto quartus iambus cessit. Illorum vero cautionem, ne praeter primum senarii pedem tribrachi consonantium concursu pro anapaestis usurparentur, primus ignoravit Euripides, ut in Troad. 1126. Νεοπτόλεμος, καινάς, Cycl. 440. ἔχομεν καταφαγεῖν, ib. 566. οἰνοχόος τε. Omnes hujusmodi anapaestos Euripideos accurate composuit Rumpel. Philol. XXIV, p. 415.

Quintus denique trimetri pes duos anapaestos continet, quorum prior est in v. 945, quem codex Med. sic tradit: τὸν ἐξαμαρτόντ᾽ εἰς θεοὺς τὸν ἡμέροις. exempla recentiora habent τὸν ἐφημέροις, quae scriptura sola est sana. Primum enim ἡμέροις corruptum esse ex ἐφημέροις ex scholiastae interpretatione τοῖς ἀνθρώποις cognoscitur. Sed ut omittamus scholiastae testimonium iam totius rei sententia obstat ἡμέροις. Suo sane loco esset ἡμέροις, si idem sonaret, quod ἡμερίοις, id quod ab Hermanno e compositorum terminationibus ἐφημέριος ἐφήμερος, ἔκτοπιος ἔκτοπος, ἐγχώριος ἔγχωρος, παννύχιος πάννυχος de simplicibus iniuria colligitur. Vide Hermann. adnotatt. ad hunc locum. De ἡμέροις, quo mansueti intelleguntur, non est cur dicam, cum Hermannus hanc significationem sub adiectivo non subiecerit. Quid ceteri docti furore anapaestico acti? Delerunt articulum, quo exstincto et dignitas verborum et gravitas Iovis nuntii si non tollitur, at minuitur. Articulum enim eici vetant et quae antecedunt et τὸν πυρὸς κλέπτην. quae sequuntur, quibus Promethei mores et quae in deos peccaverit

summa vi gravissimaque oratione Aeschylo vere digna quam brevissime describuntur. Neque Hermannus Blomfieldi corrigendi studium, qui primus articulum exsulere voluit, probavit his verbis: At hoc (de omisso articulo sermo est) languet alienumque est a tota loci conformatione, nec si ita scripsisset poeta, addidisset τὸν πυρὸς κλέπτην λέγω, sed dixisset καὶ τὸ πῦρ κλέψαντα. cf. adnotatt. ad hunc versum. Itaque cum coniecturis non solum pedem odiosum, sed una sententiarum gravitatem et granditatem emigrare videamus, in anapaesto acquieverim. Restat, ut v. 680. tractemus, qui est in codicibus hic: ἀπροσδόκητος δ' αὐτὸν αἰφνίδιος μόρος. Pro αἰφνίδιος, quod doctis ob eundem anapaestum suspicionem moverat, placuit Elmsleio ἀφνίδιος, cui mutationi prorsus non favere usum et poetarum et solutae orationis suo iure opposuit Hermannus; Porsonus usque eo progreditur, ut unquam forma ἀφνίδιος Atticos usos esse neget. Neque est, cur Hermanni αἰφνίδια accipiamus, cum ἀπροσδόκητος et αἰφνίδιος optime coniuncta sint, ut apud Thucyd. II, 61. δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ συμβαῖνον. Reliquas coniecturas ne multus sim enumerare nolo, cum versus sententia elegans doctis morbo laborare videatur, qui nullus est. Quod idem sensisse conicio Kirchhoffium, qui codicum memoriam retinuit.

Nemini vero probatum iri confido, quod Hamacherus l. l. nulla necessitate coniecturis illatis anapaestos restituit. Ratio enim critica, quae unicuique vocabulo, quod anapaesticam mensuram patitur, omnibus quae cogitari possunt artibus adhibitis hanc formam obtrudat, omni veritatis specie destituta est. Itaque de his studiis, quibus etiam Promethei loci nonnulli temptati sunt, tacere praestat. Enumeravimus igitur anapaestos undeviginti, quorum tredecim erant in prima sede, unus in altera, unus in tertia, bini in quarta et quinta, cui numero parem praebent Supplices Euripidis. Rumpel. Philol. XXIV, p. 413.

2. De versibus ex meris iambis compositis, qui in Aeschyli, Sophoclis, Euripidis tragoediis inveniuntur, accurate egit Rumpel. Philol. XXV, p. 471. De Prometheo quidem

hanc statuit rationem, ut in 804 trimetros assumptis melicis 48 cadant, quorum arses omnes sunt breves. Eandem condicionem ineunt Supplices Aeschyli, Oedipus Coloneus Sophoclis, Medea Euripidis. Itaque ex integrorum numero iamborum de aetate et auctore fabulae conici nequit.

3. De caesura.

Omnium caesurarum frequentissimae et principales sunt penthemimeres i. e. in medio tertio pede, et hephthemimeres i. e. in medio quarto pede, quibus versus non in plane compares, sed quod multo praestat, in fere aequabiles et sibi respondentes partes distribuitur. In Prometheo quidem 530 senarii penthemimere, 180 hephthemimere distinguuntur, quae ratio, quamquam de perpaucis versibus, utra caesura sit statuenda, dubitari potest, constat. Quam si comparo cum Persarum trimetris, quorum 275 habent penthemimeren, 120 hephthemimeren (cfr. Preussi de senarii Graeci caesuris, Regiomont. 1858, p. 15.), facere non possum quin etiam in caesurarum usu Euripidem in exemplum assumptum esse fatear. Nam cum Aeschylus et Sophocles, ne eiusdem numeri perpetua repetitio molesta fieret, ordinum distinctiones eo variaverint, quod saepius hephthemimeren admittebant, Euripides neglecta hac varietate semiseptenariae usum minuit. Quod idem animadvertimus in Prometheo, ubi quartus quisque versus hephthemimere disiunctus reperitur.

De ceteris senariis, qui partim tertiaria prima i. e. post primam dipodiam orta, partim media dividuntur, partim ita sunt conformati, ut omnis caesura neglecta videatur, quod in tam brevi versu, si raro fit, offensione caret, nolo explicatius disserere, cum Preussi et imprimis Schmidti (De caesura media in Graecorum trimetro iambico, Bonn. 1865) dissertationibus luculenter demonstratum sit, iis nihil offerri, quod ab Aeschylo sit abiudicandum.

4. His fuse lateque de senariorum structura expositis perpauca additurus sum de rebus quibusdam in Prometheo frequentatis, in ceteris Aeschyli fabulis aut parce aut nunquam admissis. Primum commemoratum velim studium illud, quo sextus senarii pes a ceteris interpunctione

summa vi gravissimaque oratione Aeschylo vere digna quam brevissime describuntur. Neque Hermannus Blomfieldi corrigendi studium, qui primus articulum exsulere voluit, probavit his verbis: At hoc (de omisso articulo sermo est) languet alienumque est a tota loci conformatione, nec si ita scripsisset poeta, addidisset τὸν πυρὸς κλέπτην λέγω, sed dixisset καὶ τὸ πῦρ κλέψαντα. cf. adnotatt. ad hunc versum. Itaque cum coniecturis non solum pedem odiosum, sed una sententiarum gravitatem et granditatem emigrare videamus, in anapaesto acquieverim. Restat, ut v. 680. tractemus, qui est in codicibus hic: ἀπροσδόκητος δ᾽ αὐτὸν αἰφνίδιος μόρος. Pro αἰφνίδιος, quod doctis ob eundem anapaestum suspicionem moverat, placuit Elmsleio ἄφνιδιος, cui mutationi prorsus non favere usum et poetarum et solutae orationis suo iure opposuit Hermannus: Porsonus usque eo progreditur, ut unquam forma ἄφνιδιος Atticos usos esse neget. Neque est, cur Hermanni αἰφνίδια accipiamus, cum ἀπροσδόκητος et αἰφνίδιος optime coniuncta sint, ut apud Thucyd. II, 61. δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ συμβαῖνον. Reliquas coniecturas ne multus sim enumerare nolo, cum versus sententia elegans doctis morbo laborare videatur, qui nullus est. Quod idem sensisse conicio Kirchhoffium, qui codicum memoriam retinuit.

Nemini vero probatum iri confido, quod Hamacherus l. l. nulla necessitate coniecturis illatis anapaestos restituit. Ratio enim critica, quae unicuique vocabulo, quod anapaesticam mensuram patitur, omnibus quae cogitari possunt artibus adhibitis hanc formam obtrudat, omni veritatis specie destituta est. Itaque de his studiis, quibus etiam Promethei loci nonnulli temptati sunt, tacere praestat. Enumeravimus igitur anapaestos undeviginti, quorum tredecim erant in prima sede, unus in altera, unus in tertia, bini in quarta et quinta, cui numero parem praebent Supplices Euripidis. Rumpel. Philol. XXIV, p. 413.

2. De versibus ex meris iambis compositis, qui in Aeschyli, Sophoclis, Euripidis tragoediis inveniuntur, accurate egit Rumpel. Philol. XXV, p. 471. De Prometheo quidem hanc statuit rationem, ut in 804 trimetros assumptis melicis 48 cadant, quorum arses omnes sunt breves. Eandem condicionem ineunt Supplices Aeschyli, Oedipus Coloneus Sophoclis, Medea Euripidis. Itaque ex integrorum numero iamborum de aetate et auctore fabulae conici nequit.

3. De caesura.

Omnium caesurarum frequentissimae et principales sunt penthemimeres i. e. in medio tertio pede, et hephthemimeres i. e. in medio quarto pede, quibus versus non in plane compares, sed quod multo praestat, in fere aequabiles et sibi respondentes partes distribuitur. In Prometheo quidem 530 senarii penthemimere, 180 hephthemimere distinguuntur, quae ratio, quamquam de perpaucis versibus, utra caesura sit statuenda, dubitari potest, constat. Quam si comparo cum Persarum trimetris, quorum 275 habent penthemimeren, 120 hephthemimeren (cfr. Preussi de senarii Graeci caesuris, Regiomont. 1858, p. 15.), facere non possum quin etiam in caesurarum usu Euripidem in exemplum assumptum esse fatear. Nam cum Aeschylus et Sophocles, ne eiusdem numeri perpetua repetitio molesta fieret, ordinum distinctiones eo variaverint, quod saepius hephthemimeren admittebant, Euripides neglecta hac varietate semiseptenariae usum minuit. Quod idem animadvertimus in Prometheo, ubi quartus quisque versus hephthemimere disiunctus reperitur.

De ceteris senariis, qui partim tertiaria prima i. e. post primam dipodiam orta, partim media dividuntur, partim ita sunt conformati, ut omnis caesura neglecta videatur, quod in tam brevi versu, si raro fit, offensione caret, nolo explicatius disserere, cum Preussi et imprimis Schmidti (De caesura media in Graecorum trimetro iambico, Bonn. 1865) dissertationibus luculenter demonstratum sit, iis nihil offerri, quod ab Aeschylo sit abiudicandum.

4. His fuse lateque de senariorum structura expositis perpauca additurus sum de rebus quibusdam in Prometheo frequentatis, in ceteris Aeschyli fabulis aut parce aut nunquam admissis. Primum commemoratum velim s t u d i u m i l l u d, quo sextus senarii pes a ceteris interpunctione

segregatus cum proximo versu una perpetuitate coniungitur. In hanc rem considerationem intendit primus E. Martinus, de responsionibus diverbii apud Aeschylum, Berol. 1862, p. 10. Quod vero p. 71. eandem senariorum coniunctionem de Supplicibus negat, non assentior; fugerunt enim eum vv. 769, ubi post punctum sequuntur:

φιλεῖ
ὠδῖνα τίκτειν νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ,

et 772.

τὸ δὲ
φρονεῖν μὲν ὡς ταρβοῦσα μάμελεῖν θεῶν.

Ceterarum fabularum exempla sunt Pers. 486, ubi relativo οὗ sequentis senarii sententia initur. Quod idem cadit in voculas τί γὰρ in Agam. 601, Choeph. 703, τί δ'οὐ Agam. 556, πόθεν Choeph. 256, ἅπερ Eum. 131, ὅτι Eum. 98. Videmus igitur hac in re Aeschylum praeivisse, sed quod antiquior tragoedia parcius habebat, in eo creber fuit Promethei auctor, ut sermo eius simillimus sit Sophocleo, qui non solum exilibus voculis, ut ἵνα, ὅτι, ὅπως aliis in versus exitu positis scatet, sed usque eo progreditur, ut ultimo pede a ceteris disiuncto elisionem permittat, qua ἐπισυναλοιφή quae dicitur figura oriatur. In exemplis laudandis Martini commentationem supplebo. Sunt haec. Sextum pedem complexae ad sequentem versum sententia trahuntur voculae τὸ δὲ in vv. 43, 961, 1033, τί σοι 83, τί που 743, τί χρὴ 659, τίς 502, τίνα 381, τίνες 491, ὅ τι 683, ὅτῳ 470, 989, ἃ χρὴ 485. Coniunctionum in fine senariorum collocatarum frequentissima est ὅτι in vv. 104, 259, 323, 328, 377, 951, ἵνα 61, adverbialiter 725, 793, 830, ἐπεὶ 384, ὅπως 463, ἀτάρ 341.

Accedit alia causa a Martino non allata, quae nos de sermone Sophocleo commoneat, quod exeunte versu articulus a substantivo, quod est infinitivus, seiungitur, cuius rei exemplum exstat unum in Eum. 914.

οὐκ ἀνέξομαι τὸ μὴ οὐ
τήνδ' ἀστύνικον ἐν βροτοῖς τιμᾶν πόλιν.

cum apud Sophoclem haud rara sint, ut Trach. 90, Oed. tyr. 1232, Antig. 27, 544. In Prometheo duo offendi:

918. οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ταῦτ' ἐπαρκέσει τὸ μὴ οὐ
πεσεῖν ἀτίμως πτώματ' οὐκ ἀνασχετά.
865. μίαν δὲ παίδων ἵμερος· θέλξει τὸ μὴ
κτεῖναι σύνευνον,

quae quidem exempla, quamquam per se minime tantum valent, ut de fabulae origine Aeschylea scrupulum iniciant, iis examinanda proposita velim, qui Prometheum in antiquissimis Aeschyli tragoediis numerant.

In eandem de Promethei aetate sententiam recte ducitur Martinus interiectionibus et metris lyricis inter trimetros Orestiae et Promethei mixtis (cfr. l. l. p. 12), quae in Persis, Supplicibus, Septem desiderantur. Prometheus quidem interiectiones habet in v. 742. ἰώ μοί μοι. ἒ ἒ. quibus Ius responsum continetur. Alia eiusmodi exempla memoriae inferre studebat Dindorfius, qui inserto λεύσσω versum 298. sic expedivit:

ἔα
τί χρῆμα λεύσσω; καὶ τὸ δὴ κτλ.

et qui in v. 980. Mercurium Promethei ᾤμοι repetivisse voluerunt Schneiderus, Lachmannus, Meinekius, alii, ne trimeter contra legem antiquae tragoediae ab Aeschylo et a Sophocle in Antigona diligenter servatam inter duas personas divideretur. Neque enim huic loco, qui unus ex Aeschylo ἀντιλαβαῖς, quae a veteribus nuncupantur, adnumerandus est, patrocinatur Sept. 217, ubi interpolatoris veteris fraudem manifestam esse nemo non concedat. cf. Wecklein. studia Aeschyl. p. 46. Dindorf. praef. ed. V. p. LVI. Sed non erat, cur scriptura per se sana ᾤμοι repetito augeretur, immo orationis vis hac repetitione imminuitur, id quod viderunt Weilius adnot. ad hunc locum edita, O. Ribbeckius commentat., quae inscribitur Qua Aeschylus arte in Prometheo fabula diverbia composuerit, Bern. 1859, p. 11. Servata igitur lectione vulgata denuo comprobatur, quod crebro iam diximus, Promethei metricam compositionem ad Sophoclis et Euripidis artem proxime

accedere. De versibus inter complures colloquentes divisis apud Sophoclem cfr. Wecklein. stud. p. 46. et eiusdem opusculum, quod inscripsit: Ueber symmetrische Anordnung bei Sophokles. Festgruss der philolog. Gesellschaft zu Würzburg an die XXVI. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner. Würzburg 1868. p. 140. n. 9. Similiter in Oedipode Coloneo 820. versus inter Oedipum et Creontem distributus est:

ΟΙ. ὤμοι. ΚΡ. τάχ' ἕξεις μᾶλλον οἰμώζειν τάδε.

Neque praetermittendum videtur, quod et ipsum ad nostram quaestionem pertinet, primum a Martino l. l. p. 24, 25, indicatum, quod poeta et in Orestia et in Prometheo chorum in sermonis duarum personarum communionem vocavit, cum in ceteris fabulis ita diverbia instituisset, ut aut actores inter se colloquerentur tacente choro aut altero actore tacente chorus cum altero ageret. In Prometheo quidem chorus per Oceani cum Prometheo colloquium silet, cum Prometheum cum Io fata futura communicantem interpellet. Eodem modo inde a v. 1036. Prometheum monet, ut abiecta αὐθαδίᾳ recipiat τὴν σοφὴν εὐβουλίαν.

Restat, ut in fine huius, quae erat de trimetris, quaestionis verba faciamus de numero senariorum choro tributorum, quam in rem inquisivit R. Engelmannus in Philol. XXVII, a. 1868, p. 736. Perscrutantibus enim, quae ratio intercedat in Aeschyli fabulis inter chori senarios eiusque partes melicas, occurrit, senariorum choricorum usum, qui in antiquioribus fabulis in angustum deductus erat, in Prometheo tam amplum factum esse, ut dupla tantummodo pars carminibus choricis relinqueretur. Itaque recte Engelmannus l. l. haec adnotavit: Da nun in beiden Punkten Prometheus an derselben Stelle erscheint, einmal als das Stück, in welchem der Chor den kleinsten Raum einnimmt, und zweitens als das, in welchem der Chor am wenigsten lyrischer Maasse sich bedient, so ist es auch wohl erlaubt, daraus Schlüsse für die Zeit der Abfassung zu ziehen, um so mehr, als das Verhältniss auch durch andere Versabtheilungen im Wesentlichen nicht verändert werden kann.

Offendimus igitur permulta in Promethei trimetris a reliquis Aeschyli fabulis aliena, ut nunc a Sophocle nunc ab Euripide exempla similia repeterentur necesse esset, quibus quae praesidio Aeschyleo destituta erant defenderentur. Sed haec hactenus.

Caput II.

De anapaesticis systematis.

Pervenimus nunc ad versus anapaesticos illustrandos, qui neque forma ac structura a ceteris fabulis Aeschyleis ulla ex parte distant et argumentis tragicorum illo principe vel dignissimi sunt. Quae sententia cum aliis comprobatur, tum quibus fabula concluditur, quae verborum magnificentia rerumque gravitate ita excellunt, ut poetam fulgentem et tonantem videre videamur. Attamen fuit, qui locos nonnullos aut corruptos aut ab Aeschylo abiudicandos offendisse sese putaret R. Klotzius, qui in dissertat. p. 20. (De numero anapaestico quaestiones metricae, Lips. 1869) tres dimetros attulit, in quibus caesuram legitimam, quae est in secunda thesi, neglectam opinabatur. Leguntur in fragm. 202. ed. Herm. 192. Dind. λίμναν παντοτρόφον Αἰθιόπων, Prom. 172. καί μ' οὔτι μελιγλώσσοις πειθοῦς, 293. γνώσει δὲ τάδ' ὡς ἔτυμ', οὐδὲ μάτην. Sed de alterius loci integritate quam nihil esset causae cur dubitaremus, explicuit Hermannus elem. doctr. metr. p. 374, quod negavit in legitimo systemate dimetrum vitiosum esse censendum, si verbum compositum ita collocatum offerretur, ut commissura in secundam thesin vel in brevem syllabam, quae post eam esset, incideret, cum eiusmodi vocabulum quasi pro duobus esset. Quod idem iudicium referendum est in primum locum, quem Lobeckius ita, ut scriberet πάντων τρόφον corrigere studebat. In tertio denique loco cur Klotzius post ὡς caesuram esse noluerit, non video. Itaque cum anapaestorum conformatio ab Aeschyleo usu

omnino non abhorreat, in rationem eorum antisystematicam nunc quaerere liceat. Atque primum quidem perlustremus, qui intexti sunt anapaesti Promethei ἀπὸ σκηνῆς cantui inde a vv. 92—100 et 119—127, qui quamquam ad summum dolorem exprimendum animique agitationem maximam adhibentur, legitimis systematis copulati sunt. Eodem modo pro liberioribus formis legitimi substituuntur in Eurip. Med. 96—130, quibus Medeae et nutricis alterni cantus lugubres continentur, et in Hipp. 176—266, quos locos collegerunt Rossbachius et Westphalius art. metr. II[2] p. 435. Sed ut ad rationem antistrophicam redeamus, eam his Promethei hypermetris vindicant omnes, qui illam a Westphalio Weilio Schmidtio aliis ab Aristoxeno repetitam legem comprobant, ut systemata anapaestica non solum pedum numero paria, sed etiam colorum numero aequata sibi respondeant. Ceteri vero, qui eam legem rectam esse negant, libere atque fuse ad nullam antisystematicae compositionis normam redactos esse huius monodiae anapaestos putant. Quibus quam non assentiar, ex eo consequitur, quod ne in responsione illorum quidem, quae in colorum aequabilitate cernitur, acquiesco, cum quantuscunque sum ad indicandum, in scriptura tradita detexisse mihi videar, quibus pristinae responsionis et accuratae i. e. in pari etiam pedum numero positae suspicio augeatur. Quam ad rem comprobandam his argumentis utor. Primum commemoratos velim vv. 92. ἴδεσθέ μ' οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός et 119. ὁρᾶτε δεσμώτην με δύσποτμον θεόν, quibus systematum exordiis mirus quidam et verborum et sententiarum concentus offertur, cum utrumque hypermetrum illud ‚ecce deus', quod cum nostro christianorum ‚ecce homo' comparari potest, in fronte positum contineat. Pari modo eadem est systematum clausula, dico paroemiacorum formam metricam, quamquam non ignoro, in anapaesticis quidem systematis nihil interesse similesne sint forma pedes inter sese respondentes necne. Sic igitur finibus constitutis aliam maiore vi et auctoritate addimus causam, quae quam opinionem accuratae responsionis a poeta factae, non nostra cogitatione fictae habemus haud parum commendet. Intel-

lego enim interiectiones φεῦ φεῦ, quae in utroque systemate interpunctione antecedente inveniuntur, ut, quae interiectiones antegrediuntur, quin olim inter se et pedum et colorum numero pares fuerint partes, itemque quae subsequuntur non dubitem. Neque enim recte Hermannus posthabita optimorum codicum memoria in v. 98. pro φεῦ φεῦ deteriorum αἰαῖ recepit. Ut ab iis partibus, quae interiectionibus concluduntur, incipiam, altera est ἐννεάμετρος πεντάκωλος, altera ὀκτάμετρος τεσσαράκωλος. Corruit igitur sententia nostra, nisi monometrum exterminatum esse demonstrare contingit, quod nihil difficultatis habere videtur. Mirabitur enim certe, si quis vv. 119, 120. accurate examinaverit, cur poeta bis articulum adiecerit, cum in proximo versu sine articulo dicta sint ὁρᾶτέ με δύσποτμον θεόν. Quae tamen dubitatio statim nulla fit, si verbum quoddam excidisse putamus, ex quo accusativi cum articulo coniuncti pendebant. Quod quale fuerit verbum facile conici potest in comparationem vocatis versibus 92, 93, ubi Prometheus post ἴδεσθε aliud eadem videndi significatione verbum usurpaverat. Videndi igitur verbum aliquod omissum est, sed quod quidem fuerit nos posse divinare sperare nolumus, fortasse δέρχθητε vel ἐσίδεσθε (cf. v. 141). Quibus expositis liceat nobis in medium proferre utriusque systematis partem priorem nostra ratione conformatam:

v. 92. ἴδεσθέ μ' οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός.
δέρχθηθ' οἵαις αἰκίαισιν
διακναιόμενος τὸν μυριετῆ
χρόνον ἀθλεύσω· τοιόνδ' ὁ νέος
ταγὸς μακάρων ἐξηῦρ' ἐπ' ἐμοὶ
δεσμὸν ἀεικῆ.

119. ὁρᾶτε δεσμώτην με δύσποτμον θεὸν
[δέρχθηθ' οἷον] τὸν Διὸς ἐχθρόν,
τὸν πᾶσι θεοῖς δι' ἀπεχθείας
ἐλθόνθ' ὁπόσοι τὴν Διὸς αὐλὴν
εἰσοιχνεῦσιν, διὰ τὴν λίαν
φιλότητα βροτῶν.

Quam pulcherrime δεσμὸς ἀεικής opponatur φιλότητι βροτῶν nemo non videt. Restat, ut quae partem alteram utriusque

systematis continent consideremus. Etiam harum partium impar colorum numerus responsioni repugnare videtur. Attamen in v. 99. post στενάχω totum dimetrum exsulere demonstrari posse confido. Iure enim quaerere videmur, quid causae fuerit, cur Prometheus eo desperationis veniret, ut exclamaret:

πῇ ποτε μόχθων
χρὴ τέρματα τῶνδ' ἐπιτεῖλαι.

De duritia enim Iovis eiusque odio implacabili antea sermo non fuerat. Neque conici potest, egisse poetam, ut spectatores causam omissam cogitatione ipsi sibi supplerent. Cui sententiae vel maxime obstat sermo huius fabulae, qui non solum fuse lateque omnia exponit, sed etiam exposita ad satietatem usque iterum iterumque repetit. Quae coniectura nostra, qua excidisse augurati sumus dimetrum, quo causa illius exclamationis et desperationis expressa fuerit, probabilis fit collata chori antistropho inde a vv. 183–185:

πᾶ ποτε τῶνδε πόνων
χρή σε τέρμα κέλσαντ' ἐσιδεῖν· ἀκίχητα γὰρ
ἤθεα καὶ κέαρ
ἀπαράμυθον ἔχει Κρόνου παῖς.

Talem si suppleverimus sententiam, qualem addidit chorus, duram simul enuntiatorum tollemus coniunctionem, quam iam Weckleinius sensit, quod adnotabat: στενάχω πῇ gleichsam „seufze bei der Ueberlegung, wie". His praemissis, quibus nostram systematis emendandi rationem explanavimus, strophae et antistrophi partem alteram ex adverso ponamus uncinis inclusis iis, quae dimetro expressa fuisse verisimile est, quamquam ut ea ipsa verba a poeta profecta esse existimem multum abest:

v. 98. φεῦ φεῦ, τὸ παρὸν τό τ' ἐπερχόμενον
πῆμα στενάχω. [τραχὺν γὰρ ἔχει
φρένα Ζεὺς πρύτανις.] πῇ ποτε μόχθων
χρὴ τέρματα τῶνδ' ἐπιτεῖλαι.
124. φεῦ φεῦ, τί ποτ' αὖ κινάθισμα κλύω.
πέλας οἰωνῶν; αἰθὴρ δ' ἐλαφραῖς

πτερύγων ῥιπαῖς ὑποσυρίζει.
πᾶν μοι φοβερὸν τὸ προσέρπον.

Habemus igitur restitutam in utroque systemate περίοδον ἀναπαιστικὴν ἑπτακαιδεκάμετρον ἐννεάκωλον. Denique re ipsa ratio antistrophica postulatur. Est enim stropha cum antistropho quasi carmen per se monodiae intextum, cum ante utrumque systema perinde advocet Prometheus spectatores mala contemplaturos et modos flebiles audituros, ac si dicat: advenite omnes et ἐάσατέ με μονῳδῆσαι. cfr. Arist. Thesm. 1077.

Pervenimus nunc ad parodi systemata anapaestica, quae inter partes melicas ita sunt interposita, ut hae a choro cantatae illis Promethei interpellentur. Quod vero Hermannus suspicatus est, quae chori carminibus insererentur, in antistrophica fuisse coacta, de his anapaestis dubitari nequit, praesertim cum duo priora systemata colorum numero tantopere aequata sint, ut antistrophicorum speciem etiam obtrudere videantur. Offert enim codicis Medicei memoria hanc rationem:

X. α. Πρ. 7½. α'. 7.

Videmus igitur novissimum systema proximo uno hemistichio brevius esse, quod tamen detrimentum neglegentia ortum facile resarciri potest, si alteri systemati caput abscisum reddimus, quod erat αἰαῖ αἰαῖ, quae interiectiones verborum similium vicinitate ἄϊστοι et εἰ γὰρ oblituerunt. Neque Weilio assentior, qui orationis nitorem ita restituisse sibi visus est, ut in priore systemate παῖδες et Ὠκεανοῦ, quae interpretamenta duxit, deleret. Pleonasmum enim nullum esse demonstravit Blomfieldius in edit. alt. p. 13. Neque emendationes accipio, quibus Hermannus, Dindorfius alii versui 156. opitulati sunt, quas ne multus sim non afferam. Est enim scriptura Medicei haec: ὡς μήποτε θεὸς μήτε τις ἄλλος. Tenentibus, quae chorus stropha altera Prometheo respondet, sponte ea quae is antea ploraverat, nascuntur. Negat enim chorus, quemquam deorum tam crudelem esse, ut Promethei malis gaudeat praeter Iovem. Iupiter igitur solus malevolus ceteris diis opponitur. Quo ex chori responso colligo Pro-

metheum timuisse, ne non solum Iovis, sed etiam ceterorum deorum gaudio atque irrisione luderetur; dixisse igitur Prometheum censeo:

ὡς μήτ' αὐτὸς μήτε τις ἄλλος.

Num vero de hominum ludibrio cogitaverit, id quod nonnullis placuit, dubito, cum nusquam illis crimini dederit ingratos animos, quamquam ne haec quidem sententia verbis τις ἄλλος, quibus et dii praeter Iovem et homines comprehendi possunt, excluditur. Hanc quaestionem, etsi non necessario cum metris coniuncta est, nolui praetermittere.

Colorum, quae antistrophum alteram circumdant, numeri in codicibus sunt:

Χ. β. Πρ. 11. β'. 6½.

Nulla igitur aequalitas apparet. Attamen nunquam non fuerunt, qui eam a poeta profectam fuisse indicarent, quorum sententiam meam facere prorsus non dubito. Nam is, qui ultimi systematis exordium obiter tantum perspexerit, locum esse lacunosum concedet, cum quonam ταύτῃ sit referendum non liqueat. Hermannus, quem secutus est Weilius, rettulit ὅταν ταύτῃ ῥαισθῇ ad ea, quae Prometheus v. 169. dixerat, sed quam ipsi huic interpretationi non sint fisi, libere aperiunt. Fortasse iis, quae desiderantur, de ἀρᾷ Κρόνου sermo erat, de qua loquitur Prometheus v. 910, id quod a sententiarum cohaerentia magnam habet commendationem. Sed haec omnia incerta sunt. Demonstrasse sufficit sententiae, qua olim systemata colorum numero pari inter se respondisse coniecimus, nihil obstare.

Contra quos chorus de curru descendens cum Oceano alata bestia ad rupem advehenti recitat anapaestos antistrophico circuitu carere animadvertimus. Duo enim complexi systemata ita sunt distributi, ut alterum chori (277—284) sit περίοδος ἀναπαιστικὴ τρισκαιδεκάμετρος, alterum Oceani π. α. κζ'μετρος. Eodem modo antistrophis non comprehensi sunt, qui duobus hypermetris compositi Io ingredientem et scaenam relinquentem prosequuntur anapaesti.

Artificiosam vero summaque diligentia elaboratam invenimus systematum copulationem in fabulae exitu, quae ab

omnibus, qua par est laude, elata nuperrime tractata est a R. Nieberdingio dissertatione, quae inscribitur de anapaestorum apud Aeschylum et Sophoclem ratione antisystematica, 1867, p. 23. Sunt enim quinque hypermetra hoc artificio disposita, ut quattuor systemata παλινῳδικά et Promethei et Mercuri quasi umbilicum unum chori cingant. Quae responsio est e genere eo, quod μεσῳδικόν nuncupatur.

Prom.	Mercur.	chor.	Mercur.	Prom.
14.	9.	8.	9.	13½.

Quam huius loci compositionem antistrophicam, quae sponte nascitur, ut negaret quamquam multum aberat, tamen Hermannus haesitabat, quod novissimum systema primo, cui antistrophica ratione opponitur, monometro esset brevius, accuratamque responsionem restituturus post verba στείχει φανερῶς (v. 1090.) inseruit ὦ Θέμις, ὦ Γῆ. Sit hoc ingeniose exquisitum additamentum, certum habere non ausim. Neque est, cur addamus, ubi sententiarum connexu nihil desideratur. Longe enim praestat, factum putare, quod in anapaesticis systematis fieri posse sat probabiliter demonstrarunt Westphalius Weilius alii, ut monometer eandem haberet vim rhythmicam, atque ex altera parte dimeter.

Caput III.

De partibus melicis.

Iamque eo deducta est quaestio, ut hoc capite de melicis fabulae partibus sit agendum. Qua ex disputatione, quae ad compositionem metricam recte iudicandam vel plurimum valere videtur, quam maxime elucebit, quantopere Promethei τέχνη μετρική cum ceteris Aeschyli tragoediis discrepet. Neque enim solum videbimus tales numeros civitate donatos, qui in antiquiore tragoedia quasi peregrinantur, sed

ne eos quidem, quorum usus apud Aeschylum vel frequentissimus est, ita adhibitos atque conformatos, ut speciem originis Aeschyleae prae se ferrent. In ipsa quam nunc aggredimur explicatione hunc ego tenebo ordinem, ut primum dicam de iis strophis, quae Aeschyleis metris sunt conditae, deinde de iis, quae ex numeris huius fabulae solius propriis constant.

I. Initium sumatur ab iis, quarum versus per numeros generis diplasii, quod vocant metrici, incedunt primumque disceptetur

1. de stropha trochaica, v. 415., quam si sine nomine auctoris tradita esset, quemquam ab Aeschylo profectam putaturum fuisse nego. Constat enim ex tribus tetrapodiis trochaicis, quibus clausula inmiscetur Priapeus. Sed qua forma sunt atque natura singulae tetrapodiae quoque modo cum ceteris Aeschyli carminibus trochaicis comparatae diiudicandae sunt! Primum nobis id mirum obicitur, quod tetrapodiae pedem ultimum habent ὁλόκληρον s. ἀκατάληκτον. cum in ceterarum tragoediarum ordinibus trochaicis nusquam fere intermiserit Aeschylus, quin σεμνότητος ἕνεκεν τῆς μακροτέρας καταλήξεως in apothesi catalexin adhiberet. Ex Aeschyli enim fabulis duae tantummodo tetrapodiae ἀκατάληκτοι laudari possunt, Sept. 352. ξυμβολεῖ φέρων φέροντι. et Eum. 496. πολλὰ δ'ἔτυμα παιδότρωτα: tertium locum, qui secundum codicum memoriam huc referendus est, Agam. 1024., vereor addere, cum corruptus videatur. Sed nusquam istiusmodi versus una perpetuitate repetiti stropham complectuntur, quod hic factum animadvertimus. Accedit alia res eaque haud minore momento, quod per totam stropham theseos et arseos continuis vicibus decurrunt tetrapodiae, quo facto illa desideratur μεταβολὴ κατὰ θέσιν ῥυθμοποιΐας. qua usus antiquus ῥυθμοποιός auditores efficacissime rapiebat omnesque animi humani motuum gradus percurrebat, desiderantur χρόνοι τρίσημοι graves, tardi, ponderosi, quibus mira quaedam numerorum varietas et ad μονοτονίαν vitandam apta nascebatur. Neque quisquam Graecorum poetarum tantopere frequentavit metra inconnexa, quantopere Aeschylus, praestantissimus effector et magister φιλόρρυθμος, qui primus inter eos numerandus est, de quibus Plut. mus. 21.: ἐτίμων γοῦν (scil. οἱ παλαιοί) τὴν ῥυθμικὴν ποικιλίαν, καὶ τὰ περὶ τὰς κρουματικὰς διαλέκτους τότε ποικιλώτερα ἦν. Miramur igitur, cur quod in ceteris fabulis fecit Aeschylus quodque, quo erat ingenio et moribus, debebat facere, in hac una omiserit. Quare eo labor, ut has tetrapodias τρόπου τραγικοῦ esse negem, cum proxime accedant forma atque structura ad poetarum lyricorum et comoediae usum, qui dimetros trochaicos catalexi et in fine et intra ordinem carentes cum catalecticis in hypermetra coniunctos habet. Deinde alia designanda est differentia inter hanc et ceteras Aeschyli strophas trochaico metro conscriptas. Solet enim Aeschylus in strophis trochaicis componendis complures ordines in unum versum cogere, qua ordinum coniunctione granditate severi atque magnifici idoneique ad vehementissimos animi motus exprimendos efficiuntur versus. Quod enim ordines in thesin exeuntes verbis inter ordines distractis observataque synaphia in versus coalescunt, χρόνοι τρίσημοι cumulantur rhythmusque ipse fit et tardior et gravior. Contra in hac, de qua agitur, stropha singuli ordines suo numero absolvuntur, neque enim ordines numerorum perpetuitate inter se nectuntur, sed unusquisque ordo fit versus. Quo more versus ex compluribus ordinibus factos omittendi sine dubio auctor Promethei secutus est Euripidem, qui Aeschylea μεγαλοπρεπείᾳ, quae longis versibus continebatur, relicta in omnibus, quae supersunt fabulis duobus tantum locis singulos ordines versus esse noluit. cfr. Rossb.-Westph. art. metr. II², p. 470.

Causae, cur ordines continuato numero non cohaereant, positae mihi videntur esse et in argumento strophae et in arte musica. Nam cum Aeschyli strophis trochaicis μεγαλοπρέπεια et δίαρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες exprimantur, hac stropha tenui oratione commemorantur nationes, quae Promethei fatum lugent. Quid igitur mirum, quod tam levia argumenta et tenuia facile breves numerorum terminationes admittebant. Accedit alia causa, quae musica est intellegenda. Ut enim omnino diverbia partes melicas facile in Prometheo superant,

sic etiam periodi musicae, quibus quae exprimenda erant magna, severa, grandia continuavit et evolvit Aeschylus, nullae sunt. Eadem argumenti exilitas effecisse videtur, ut nostra stropha etiam ambitu reliquis Aeschyleis sit minor. Vide de hac re Rossb.-Westph. art. metr. II [2] p. 471. Vidimus igitur hanc stropham neque ἤθει neque ordinum electione neque magnitudine Aeschyleam originem indicare. Sola res, quae Aeschyleo mori non obstat, est clausula, quae Priapeo continetur. In Choeph. 603. quidem, ut unum exemplum afferam, sub finem strophae bis ponitur. De stropha trochaica satis dictum est. Deinceps, ut erat propositum, in quaestionem vocentur

2. iambicae. Sunt vv. 159—166=178—185 et epodus 901—906. Sed priusquam de metris agimus, non alienum esse arbitror perpauca de epodo praemittere. Fuerunt enim, qui eam in stropham et antistrophum dispertire studerent Elmsleius, Lachmannus, Hermannus alii. Sed cum Hermannus errasse sese ipse fateatur, non est, cur in hac re multi simus. Explicat sic in elem. doctr. metr. p. 730: ‚Quo in genere (scil. in epodis) diligenter cavendum est, ne haec res (scil. metrorum similitudo) fraudem faciat, quaeque epodi sunt, in antistrophica cogantur. Id quod et mihi et aliis accidisse memini. Tantoque proclivior via ad errorem est, quod ubique prius de antistrophicis quam de epodo vel alio responsionis experti carmine cogitandum est. Exempla epodorum, quas facile quis pro antistrophicis habere possit, inveniuntur in Prometheo v. 425. v. 900'. Deinde ut epodi formam metricam cognoscamus, missa faciamus opus est, quae viri docti coniecturis et verborum traiectionibus ei intulerunt. Itaque non supervacaneum videtur eam exhibere ita, ut est, in Mediceo tradita:

ἐμοὶ δ'ὅτι μὲν ὁμαλὸς ὁ γάμος
ἄφοβος οὐ δέδια. μηδὲ κρεισσόνων
θεῶν ἔρως ἄφυκτον ὄμμα προσδράκοι με.
ἀπόλεμος ὅδε γ'ὁ πόλεμος. ἄπορα πόριμος,
5. οὐδ' ἔχω τίς ἂν γενοίμαν.
τὰν Διὸς γὰρ οὐχ ὁρῶ
μῆτιν ὅπα φύγοιμ' ἄν.

– – – – – –
– – – – ⏑ – –
– – – – – –
5. – – – – – –
– – – – –
– – – – – –

His de epodi forma et memoria praepositis, etiam stropha v. 159. in disputationis communionem assumpta in singulos versus inquiramus idque primum in iambicos, tum in eos, qui trochaico aut logaoedico numero illis admiscentur. Jambicorum versuum frequentissimus est dimeter, qui in epodo semel usurpatur, quater in stropha vv. 159. 160. 161. 163. Assentior enim Weckleinio, qui versus antistrophici probata sana scriptura δέδια γὰρ ἀμφὶ σαῖς τύχαις strophici mendum tolli iubet. Ahrensi vero coniecturam ἀκνάμπετον, quam in Philol. XXIII, 6. edidit, quamvis ingeniosam et Hesychi glossa ἀκανθόν· ἄγναμπτον commendatam certam habere vereor, hoc tamen effecit vir doctus, ut loci emendationi viam praemunivisse censendus sit. Quod theses complures solutas deprehendimus, more Aeschyleo defenditur: sed excusatione destituta est ultimae theseos solutio, quae ne tum quidem amovebitur, cum codicum ordine relicto trimetrum restituerimus. Ultimae enim theseos solutiones apud Euripidem solum eaeque rarissimae sunt, ut Troad. 1312. Πρίαμε Πρίαμε, σὺ μὲν ὀλόμενος, et ib. v. 557. Solam igitur excusationem is habebit, qui illuc confugerit, ut versum corruptum statuerit, id quod equidem non satis exploratum habeo. Praeter dimetros iambicos trimeter nobis occurrit in v. 162., epod. 3., pentapodia in epod. 2. et 4., quae ultima est hypercatalecta. Qui versus si singuli per se, non ex compositione totius strophae, de qua postea agetur, penduntur, Aeschylo fere in omnibus strophis iambicis probantur. Sequitur ut ceterorum versuum pervestigatio fiat, qui cum iambicis consociati stropham comprehendunt. Ut ab epodo, quae simplicissimas formas offert, exordiar, nihil inest ei, quod usum Aeschyleum patronum non habeat. Neque enim versus trochaicos, neque Pherecrateum aspernatur, quod uno

exemplo enucleasse sufficit. In Pers. 1045. quidem stropha sic finitur: σὺ μάλα καὶ τόδ' ἀλγῶ. Non idem sentiendum est de strophae parte altera, quae inde a. v. 164. incipit. Nam cum Aeschylus in stropharum fine tripodias dactylicas habeat, tamen eiusmodi epodicon, quale hoc est, frustra quaeres. Adnumerandum enim est iis strophis Euripidi gratissimis, quarum metra Rossbachius et Westphalius aptissime episyntheta tragica nominaverunt. Inducitur epodicon tripodia dactylica catalectica, quam a Pindaro repetitam versum facere solet Euripides, ut in Troad. 1093–1099, Electr. 482., Alcest. 114., aliis locis, quos enumerare omnes longum est. Sequuntur tripodia trochaica, tripodia dactylica bis repetita, denique Pherecrateus, qui omnes versus Euripideis episynthetis τρόπου διασταλτικοῦ simillimi sunt. Latiorem horum metrorum explicationem nunc differo in epodum v. 425. paulo infra tractandum. His de singulis versibus expositis relinquitur, ut de eorum in stropham coniunctione verba faciamus. Jam supra vidimus, singulos versus iambicos per se perlustratos Aeschylo non esse abiudicandos. Sed quale est aedificium, quod illa materia exstruitur? quis est artifex? Aeschylum haud facile dixerim. Quod enim versus singulis ordinibus continentur ad Aeschyleam originem defendendam afferri nequit, cum haec lex numerorum natura postulata non solum in Aeschylea, sed etiam Euripidea et omnino in tragoedia servetur. Quo maiores scrupuli restant, quod et in stropha et in epodo omnes versus, qua coeperunt sublatione et positione, ad finem usque progrediuntur. Neque quemquam mihi crimini daturum spero, quod iudico, auctorem Promethei in strophis trochaicis et iambicis condendis id ipsum egisse mihi videri, ut illos χρόνους τρισήμους, qui μεγαλοπρεπείᾳ τραγικῇ quam efficacissime inserviebant, sibi molestissimos e mundo tolleret. Ubi tandem est artifex ille, qui ex formis simplicibus iterum iterumque novas procreavit, qua varietate multiplici admirabilique omnia, quae eadem re et Sophocles et Euripides praestiterunt, facile superaret. Quam ipsam varietatem cognoscendi studium perdiu doctissimorum virorum ingenia frustra exercuit, ut libidinem potius ac

temeritatem quam consilium legemque sese putarent deprehendere, dum Rossbachi et Westphali sagacitati contigit, ut leges per se simplicissimas artis Aeschyleae detegerent. Si autem omnes iambicas strophas ad harum, de quibus sermo est, exemplum finxisset Aeschylus, Dindorfius ex stropha, quae est in Agam. 367., non expiscatus esset versum antispasticum, iambicum, iambicocreticum, iambicotrochaicum, ischiorrhogicum, iambicotrochaicum cum antispasto, quae omnia ex catalexi non intellecta nata sunt. Aeschylum igitur neutra stropha redolere videtur. Sed haec hactenus. Transimus nunc in enumerandis metris, quae Prometheo cum ceteris fabulis Aeschyleis communia sunt.

3. ad versus dochmiacos, quibus conscripta sunt monodia Ius vv. 566—573, 574—588=593—608 et chori carmen 687—695. Quibus de versibus dochmiacis eorumque in strophas coniunctione fere nihil afferri poterit, quod ab Aeschyleo more alienum censendum sit. Aliud sane iudicium habebimus, si de loco et usu dochmiorum quaestionem inierimus, quos ab Aeschylo sic usurpatos scimus, ut aut a singulis choreutis aut inter choreutas et histriones divisi canerentur. Cuius rei tractationem nunc mihi assumo, cum quarto huius libelli capite, quo de fabulae oeconomia agetur, hanc rem ad exitum adducere mihi proposuerim. Incipiatur igitur a forma et specie dochmiorum. Κρητικοί qui vocantur i. e. quorum arses syllabis irrationabilibus purae sunt, hasce formas offerunt:

a. ⏑ – – ⏑ –. b. ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ –. c. ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ –.
d. ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑.

Ad formam, quam littera a designavi, facti sunt vv. 588. κλύεις φθέγμα τᾶς, 688. οὔ | ποτ' ηὔχουν ξένους, 689. μολεῖσθαι λόγους, ad formam alteram 570. ὁ δὲ πορεύεται | δόλιον, ὄμμ' ἔχων, 574. ὑπὸ δὲ κηρόπλαστος ὀτοβεῖ δόναξ, 575. ἰὼ ἰὼ πόποι, 582. πυρί με φλέξον, ἢ χθονὶ κάλυψον, ἢ et δάκεσι δὸς βοράν, ad formam c. v. 573. τε νῆστιν ἀνὰ τάν, forma d duo exstant exempla in vv. 577. τί ποτέ μ' ὦ Κρόνιε, 117. ἵκετο τερμόνιον Quae formae omnes ab Aeschyleo usu nulla re abhorrent.

Dochmii πρωτάλογοι, quorum prima arsis irrationabilis est, his formis apparent:

Priusquam vero exemplum unum, quod priorem sequitur figuram, commemoro, versuum 691. et 692. scriptura tradita paucis collustretur oportet, quae haec est:

πήματα, λύματα, δείματ' ἀμφήκει κέντρῳ ψύχειν ψυχὰν ἐμάν.

Numeros hos insolitos, quos recte dixit Hermannus, alii aliter emendare studebant, ita tamen, ut non satisfacerent, quare non est, cur emendationes singulae exscriberentur. Unius Hermanni correctio hic commemoretur, cui de re ipsa assentior, etsi de medela, quam adhibet, non ausim accedere. Vult enim δείματα exsulere, cum nihil sit nisi corrupta ex λύματα vel diversa pro illo scriptura. Quod vero indicium non in δείματα, sed in λύματα cadere demonstrari posse confido. Chorus enim ea conqueritur, quae Io querendo praeiverat. Quae δεῖμα deplorat in v. 580:

οἰστρηλάτῳ δὲ δείματι δειλαίαν
παράκοπον ὧδε τείρεις;

Eodem modo πήματα, pro quo vocabulis πημοσύναι et πημοναί utitur, dixerat v. 579: τί ποτε παῖδ' ἐνέζευξας εὑρὼν ἁμαρτοῦσαν ἐν πημοσύναις.
et 586.

οὐδ' ἔχω μαθεῖν ὅπα
πημονὰς ἀλύξω.

Λύματα in Ius ore non fuerant. Hoc igitur omittere praestat, quo facto trimeter dochmiacus sponte nascitur:

πήματα δείματ' ἀμφ | ήκει κέντρῳ φύ | γειν ψυχὰν ἐμάν.

His praemissis ad dochmiorum formas perlustrandas redeo. Videmus dochmium φύ | γειν ψυχὰν ἐμάν forma esse, quam supra primam posui. Huius modi exemplum apud Aeschylum unum est in Eum. 781. ἐν γᾷ τᾷδε, φεῦ, frequentiora apud Sophoclem, frequentissima apud Euripidem enumerantur. Plura exempla altera forma continentur in vv. 573. ἐξ ἐνέρων περῶν. 575. ὑπνοδόταν νόμον. 576. τηλέπλανοι πλάναι, cui respondet antistrophice criticus, qui unus in Prometheo doch-

mius accurata responsione caret, 579. πημοσύναις. ἔη, 689. εἰς ἀκοὰν ἐμάν. 691., quem nostra sententia restituimus dochmium πήματα δείματ' ἀμφ-. Haec altera dochmii forma Aeschylo gratissima est, ut per totas strophas regnet. cfr. Sept. 692—694.

Dochmius μεσάλογος hac specie - - - - usurpatus est in v. 573. παραλίαν ψάμμαν neque Aeschylus eum in reliquis fabulis non habet. Unus tantummodo dochmius, qui est ἀμφάλογος, offensionem movet v. 692. ἀμφ | ήκει κέντρῳ φύ | γειν. Sed ne quis opprobrio mihi faciat, quasi mea ipsius emendatione hunc dochmium intulerim, etiam servata codicum scriptura haec dochmii forma non mutatur. Talibus vero dochmiis, quibus Sophocles rarissime idque in novissimis fabulis, ut Philoct. 510. ἔχθεις Ἀτρείδας, utitur, primus latiorem usum concessit Euripides, ut in Androm. 860. ἢ δούλα δούλας, Bacch. 1160. Βάκχαι Καδμεῖαι. aliis locis, quos afferre omnes alienum est. Id tamen additum velim, plerosque dochmios ἀμφαλόγους Euripidem admisisse in carminibus, quae vocantur ἀπὸ σκηνῆς. Dochmius hypercatalectus bis invenitur in vv. 572. ἀλλ' ἐμὲ τὰν τάλαιναν. 580. δὲ δείματι δειλαίαν. Quod ad caesuram attinet, legitima maximeque usitata ratio est, ut cum quovis dochmio etiam vocabulum finiatur exceptis duobus locis, ubi vocabulum inter binos dochmios distrahitur, in v. 574. ὑπὸ δὲ κηρόπλα | στος ὀτοβεῖ δόναξ, cui in antistropho accurate respondet πόθεν ἐμοῦ σὺ πατρὸς ὄνομ' ἀπύεις: et 691. πήματα δείματ' ἀμφ | ήκει κέντρῳ φύ | γειν ψυχὰν ἐμάν, quo in trimetro optio nobis datur, utrum eum in tres monometros dividamus an duas eius partes statuamus, ut altera sit ποὺς ἑκκαιδεκάσημος ἐν λόγῳ ἴσῳ, altera monometrum complectatur. Sed de dochmiis haec hactenus. Quid ceteri ordines, qui cum illis strophas efficiunt? Nam cum dochmii ex pedibus generis διπλασίου et ἡμιολίου constent, utriusque generis ordines dochmiis intermisceri consentaneum est. Itaque cretici, ut istos in fronte ponam, crebro usu nobilitantur ita ut dochmios modo antecedant, modo postponantur, modo medii dochmiis circumdentur. Sic unus creticus cum proximo dochmio connexus legitur in v. 688.

οὔποτ' οὔποτ' ηὔχουν ξένους, cum duobus dochmiis in v. 575. ἀχέτας ὑπνοδόταν νόμον· ἰὼ ἰὼ πόποι, admissa simul ante ἰώ syllaba ancipiti, cui tamen ab interiectionibus parata est excusatio. Duos creticos dochmius subsequitur in v. 595. τὰν ταλαίπωρον ὧδ' ἔτυμα προσθροεῖς. Contra dochmius cretico praemittitur in v. 117. ἵκετο τερμόνιον ἐπὶ πάγον, duobus creticis in 588. κλύεις φθέγμα τᾶς βούκερω παρθένου; Exempla, quae inter dochmios medios habent creticos, sunt duo, in v. 582. enim πυρί με φλέξον, ἢ χθονὶ κάλυψον, ἢ ποντίοις δάκεσι δὸς βοράν creticus ποντίοις dochmium finalem παρατέλευτος praecedit. Pari modo in v. 577. quinque cretici dochmiis cinguntur τί ποτέ μ', ὦ Κρόνιε παῖ, τί ποτε ταῖσδ' ἐνέζευξας εὑρὼν ἁμαρτοῦσαν ἐν πημοσύναις, ἔή. Geminatus dochmius in principio totius strophae positus est v. 687. ἔα ἔα, ἄπεχε, φεῦ. Neque arsi incipientes pedes generis ἡμιολίου non adhibentur, ut tetrapodia bacchiaca v. 115. τίς ἀχώ, τίς ὀδμὰ προσέπτα μ' ἀφεγγής. Sequitur, ut generis diplasii ordinum, qui dochmiis admixti sunt, indagatio ineatur. Tripodia iambica dochmiorum ordini media interiecta apparet in 573.:

ἐξ ἐνέρων περῶν κυναγετεῖ πλανᾷ
τε νῆστιν ἀνὰ τὰν παραλίαν ψάμμαν.

Diiambus cum dochmio hypercatalecto copulatus exstat in v. 580. οἰστρηλάτῳ δὲ δείματι δειλαίαν. Frequentissimus vero est trimeter iambicus, qui in Ius proodo quater usurpatur in vv. 567., 568., 569., 571., quorum tribus prioribus id commune est, quod primum pedem habent irrationabilem: omnium autem, de quibus sermo est, trimetrorum, cum catalectici sint, thesis paenultima tempore trisemo continetur. Cui arsium ἀλογίᾳ et paenultimarum thesium τονῇ vel maxime convenit, quod crebra dochmiorum solutio vitatur, qua re tarditate effecta et gravitate versus propius inter se accedant. Quod idem quadrat in trimetrum v. 695. πέφρικ' εἰσιδοῦσα πρᾶξιν Ἰοῦς, qui post dochmios πρωταλόγους et ἀμφάλογον duplici catalexi ornata est. Denique trimeter prima arsi irrationabili legitur in v. 690., purus in 586. Dimetri iambici occurrunt nobis in v. 581. παράκοπον ὧδε τείρεις; et 585. ἄδην με πολύπλανοι πλάναι. Fortasse Weilium sequendum est,

qui in v. 694. ἰὼ ἰὼ μοῖρα μοῖρα alterum ἰώ deleri iubet, quo omisso tetrapodia duplici catalexi exoritur, nisi dochmium hypercatalectum s. bacchium geminatum intellegere praestat. Tetrapodia trochaica deprehenditur in v. 587. πημονὰς ἀλύξω et 583. μηδέ μοι φθονήσῃς, tripodia in 584. εὐγμάτων ἄναξ, quam tamen rhythmicam tetrapodiae vim habere verisimile est. Haec habui, quae de carminum dochmiacorum structura ac natura dicerem, quae fere nulla ex parte a more Aeschyleo distare vidimus.

4. Jam in quaestionem vocentur **strophae vv. 128—135=144—151 et 397—405=406—414.** In his metris constituendis inter viros doctos magna orta est controversia, cum aliis mensura iambico-choriambica placeret, aliis numeri ionici. Illam quidem sententiam suam fecerunt Burneius et Blomfieldius Angli, cum haec patronum invenerit Hermannum, qui elem. doctr. metr. p. 493. Anglos vituperat, quod non sine dispendio venustatis numerorum et contra disertam auctoritatem veterum utroque loco dimetros choriambicos intellexerint. Dedit enim ipse indicii sui testimonium, quod quae scholiasta adnotat ad. v. 128., in medium proferebat: ὁ ῥυθμὸς Ἀνακρεόντειός ἐστι κεκλασμένος πρὸς τὸ θρηνητικόν. ἐπεδήμησε γὰρ τῇ Ἀττικῇ Κριτίου ἐρῶν καὶ ἠρέσθη λίαν τοῖς μέλεσι τοῦ τραγικοῦ. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς θρηνητικοῖς, ὡς καὶ Σοφοκλῆς Τυροῖ β'. ἔστι δὲ ταῦθ' ὅμοια τῷ

οὐδ' αὖ μ' ἐάσεις μεθύοντ' οἴκαδ' ἀπελθεῖν.

Cui exemplo Tyrus Sophocleae aliud ex eiusdem Electra v. 1058. petitum addit, quod iisdem numeris sit factum. Hermannum secuti sunt Weckleinius, Weilius, alii, quorum alter, cur mensura ionica strophae v. 128. tenenda sit, novam sibi attulisse videtur causam, quod aliae Aeschyli strophae ab eodem, quo haec stropha similive versu incipientes, Prom. 397., Sept. 720., haud dubie numeris ionicis utantur. Adicere potuit, ionicos numeros, qua sunt natura atque indole, libenter a tragicis mulierum choro tribui, ut in Aeschyli Supplicibus, in Euripidis Bacchis et Supplicibus. Neque Rossbachius et Westphalius praefat. art. metr. edit. I., p. XLVIII. stropham

v. 397. ionicis a minore conscriptam fuisse negarunt idque suo iure, nam versus Anacreonteus ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ – – per totam stropham regnat semelque puris ionicis v. 398. δακρυσίστακτον ἀπ' ὄσσων ῥαδινῶν δ'εἰ-βομένα. Cui strophae similis in omnibus tragicorum Graecorum operibus una superest in Sophoclis Electra, quam iam ab Hermanno laudatam supra commemoravimus. Qua in stropha ἀνακλώμενοι eadem perpetuitate adhibentur, nisi quod media pars logaoedica est. Ipsum colon προῳδικόν – ⏑ ⏑ – ⏑ – – loci Sophoclei τί τοὺς ἄνωθεν cum hoc convenit στένω σε τὰς ὀ-λομένας. Neque Aeschylus idem alibi non habet, ut in Sept. 720. πέφρικα τὰν ὠ-λεσίοικον. Quod ad strophae compositionem attinet, unusquisque dimeter fit versus exceptis trimetro v. 399., qui cum dimetro in unum versum consociatus est: δακρυσίστακτον ἀπ' ὄσσων ῥαδινῶν δ'εἰβομένα ῥέος παρειάν, et dimetro v. 404., qui ut ex antistropho consequitur, cum proximo dimetro unum versum efficit: ὑπερήφανον θεοῖς τοῖς πάρος ἐνδείκνυσιν αἰχμάν. Eadem trimetri cum dimetro consociatio occurrit nobis in Agam. 711. πολύθρηνον μέγα που στένει κικλήσκουσα Πάριν τὸν αἰνόλεκτρον. Versus ipsi ἀνακλώμενοι severa responsione in antistropho repetuntur, quin etiam syllaba irrationabilis paeonis pentasemi – – ⏑ – pro ⏑ – ⏑ – in stropha et antistropho servatur v. 405. πάρος ἐνδείκνυσιν αἰχμάν. 414. πή | μασι συγκάμνουσι θνατοί. Restat, ut quam ex strophae compositione habeamus sententiam aperiamus. Discimus enim ex strophis, quae numero ionico compositae sunt, non aspernatum esse Aeschylum ἀνακλωμένους s. ut cum Hephaestione loquar, τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸν ἐπίμικτον πρὸς τὰς τροχαϊκὰς διποδίας, attamen rarissime illis usus est, ut numero multo pauciores sint puris ionicis. Quod igitur in hac fabula ἀνακλωμένους, quos Aeschylus hic illic parce habet, in consuetudinem communem venisse videmus, id quidem non iniuria colligere videmur, si est Aeschyli, recentissimis eius fabulis esse adnumerandam Prometheum. Summaque cautione adhibita Rossbachius et Westphalius praefat. l. l. iudicarunt, stropham v. 397. non omnino obstare mori Aeschyleo, quod iudicium meum facere prorsus non dubito.

Sed quid stropha v. 128? Non eodem modo mihi verisimile videtur, conditam eam esse metro ionico, quamquam neglegendo veterum scholio eadem me peccare, quae iam Hermannus, Weilius, alii in Anglos animadverterant, non ignoro. Quam sententiam sequenti consideratione confirmare studebo. Concedo sane Weilio, incipere stropham eodem, quo Sept. 720., Prom. 397., versu, quae carmina sine dubio numeris ionicis decurrunt, attamen non eadem perpetuitate atque integritate, qua stropham v. 397. exstructam vidimus, versus Anacreontei repetuntur, cum huius fabulae poeta in eiusdem generis strophis componendis sibi constaret, id quod in strophis iambicis et trochaica, in quibus tempora trisema vel constantissime neglecta sunt, non intermisi quin perpaucis significarem. Neque enim modo ad ipsos ἀνακλωμένους interpretandos pausis aut τονῇ uti cogimur, sed etiam perspicui logaoedici inseruntur versus. Pausa quidem statuenda est in versu

προσέβα τόνδε πάγον πατρῴας.

⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑̄ ∧.

Huc accedunt versus logaoedici:

132. ed. Weckl. κραιπνοφόροι δέ μ' ἔπεμψαν αὖραι.

134. τὰν θεμερῶπιν αἰδῶ.

135. σύθην δ' ἀπέδιλος ὄχῳ πτερωτῷ.

Neque versum 131. μόγις παρειποῦσα φρένας ex ordine illo proodico et ionico catalectico compositum dixerim, immo quin constet ex dipodia iambica et choriambo mihi non est dubium. Maxime vero in huius strophae compositione metrica pertractanda sibi indulsit Christius, qui non solum pausis statutis numeros ionicos defendere studebat, sed etiam, ut omnes versus eundem haberent in thesin exitum choro mulierum quam maxime idoneum, eorum dispositionem mutabat, ut ipse fateretur: Aber ich habe nicht so viel Selbstvertrauen, die Rhythmisirung als sicher und zweifellos hinzustellen. cfr. art. metr. Graec. et Roman., Lips. 1874, p. 625. sq. Quas dubitationes omnes, quae in stropha ionica v. 397. nullae erant, consideranti mecum longe praestare mihi videtur cum Anglis, Rossbachio Westphalioque dimetros

choriambicos constituere quam mensuram ionicam sequentem in difficultatibus acquiescere, praesertim cum illa mensura probata strophae compositio simplicissima cognoscatur. Attamen restant scrupuli et beatus ille terque beatus, qui hac de re accuratius quid proferre poterit. Nostrum vero de strophae re metrica iudicium semper idem erit sive ἀνακλωμένους sive choriambos comprobaverimus, utraque mensura ad Sophocleum et Euripideum usum inclinante. Quam vero difficile sit saepenumero discernere, utrum metrum sit usurpatum, ipse Hermannus non negat elem. doctr. metr. p. 494: ‚Ceterum non dissimulabo, quibusdam in locis ita ambiguum esse, utrum Ionicus sit numerus an choriambicus, ut nunc pro utro indicari oporteat plane nesciamus, nunc paene fateri cogamur, temere hos numeros mixtos videri?'

II. Nunc eo disputationis nostrae progressi sumus, ut tota quaestio de iis metris, quae Prometheus et ceterae Aeschyli fabulae communia habent, tractata et ad exitum adducta videatur. Restat, qui erat ordo propositus, ut **in numeros a tragoedia Aeschylea alienos** inquiratur. Quam in quaestionem referenda esset stropha v. 128., si distinctio choriambica, quam Sophocles et Euripides in deliciis habent, de qua re vide Rossb.-Westph. art. metr. II², p. 841. sq., omni dubitatione vacua esset. Quod vero nonnulli scrupuli restant semperque, ut puto, restabunt, illius ita mentionem fieri satius duxi, ut ad alteram partem transitum pararet. Cuius in fronte pono:

1. stropham logaoedico-anapaesticam v. 545 et epodum v. 425. Sed cum strophae scriptura tradita corruptelis nimis sit depravata, antistrophi verba, quae integra sola sunt respicienda, exscripta demus, necessarium videtur:

ἔμαθον τάδε σὰς προσιδοῦσ' ὀλοὰς τύχας, Προμηθεῦ.
τὸ διαμφίδιον δέ μοι μέλος προσέπτα
τόδ' ἐκεῖνό θ' ὅ τ' ἀμφὶ λουτρὰ
καὶ λέχος σὸν ὑμεναίουν
ἰότατι γάμων, ὅτε τὰν ὁμοπάτριον ἕδνοις
ἄγαγες Ἡσιόναν πείθων δάμαρτα κοινόλεκτρον.

Erant, qui epodum corruptelis interpolationibusque intellectis in formam strophicam redigerent, Hermannus, Weckleinius, Weilius, alii, quorum Hermannus loco supra laudato sententiam irritam fecit. Ceteros vero, qui interpolatoris manum detegere conantur, admonitos velim, caverent, ne nimio antistrophicorum indagandorum studio onus Atlanteum sustinere viderentur, quamquam ut epodum corruptelis laborare negem, multum abest. Quibus de stropha et epodo praemissis singulos ordines respiciamus, qui sunt dactylici, anapaestici, iambici, trochaici, logaoedici, ita in utrumque carmen dispertiti, ut numeris par intercedat inter singulos ratio. Quo factum est, ut neque strophae neque epodo natura aut dactylica aut anapaestica aut iambica aut trochaica aut logaoedica imprimeretur, immo utraque adnumeranda est iis generibus metricis, quibus in tragoedia Euripidea frequentissimis Rossbachius et Westphalius nomen numeris vel aptissimum indiderunt tragica episyntheta. Scimus sane Aeschylum iambicis trochaicisque strophis ordines dactylicos, anapaesticos, logaoedicos admiscuisse, sed nusquam mixtura talis est, ut cuiusque strophae natura propria perturbetur atque tollatur. Neque nimis longe repetenda est causa, cur istam ordinum varietatem Euripides et, qui eum nonnullis fabulis sequitur, Sophocles captaverint. Cum Aeschylus ῥυθμοποιίας ποικιλίαν eo tantummodo petiisset, quod catalexin intra versus admittebat, recentioris tragoediae auctores simplicibus formis non contenti, ut erant φιλόκαινοι, illa ordinum varietate novos modos musicos comparare studebant. Imprimis Euripidi hoc novarum rerum studium dandum est, qui etiam strophas iambico-trochaicas ab Aeschylo alienas, ut μιμήσει μουσικῇ satisfaceret, condidit. Novum igitur argumentum praesto est, quod quantopere Promethei auctor

Euripidem secutus sit, indicat. Ex Sophocle, Euripide, Aristophane, quem tragicorum carmina in comoediam convertisse verisimile est, singula exempla attulisse satis habeo.

Trach. 497—506. = 507—516.

μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
καὶ τὰ μὲν θεῶν
παρέβαν, καὶ ὅπως Κρονίδαν ἀπάτασεν οὐ λέγω.
οὐδὲ τὸν ἔννυχον Ἅιδαν,
ἢ Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας·
ἀλλ' ἐπὶ τάνδ' ἄρ' ἄκοιτιν
τίνες ἀμφίγυοι κατέβαν πρὸ γάμων.
τίνες πάμπληκτα παγκόνιτά τ' ἐξῆλθον ἄεθλ' ἀγώνων.

Eur. Andr. 1027—1036. = 1037—1046.

βέβακε δ' Ἀτρείδας ἀλόχου παλάμαις·
αὐτά τ' ἐναλλάξασα φόνον θανάτῳ
πρὸς τέκνων ἀπηύρα·
θεοῦ θεοῦ νιν κέλευσμ' ἐπεστράφη,
μαντόσυνον. ὅτε νιν Ἀργόθεν πορευθεὶς
Ἀγαμεμνόνιος κέλωρ
ἀδύτων ἐπιβὰς κτάνεν ματρὸς φονεύς,
ὦ δαῖμον, ὦ Φοῖβε, πῶς πείθομαι;

Maxime vero ordinibus anapaesticis Promethei strophae simile est carmen in Aristoph. av. 451—459. = 539—547.

δολερὸν μὲν ἀεὶ κατὰ πάντα δὴ τρόπον
πέφυκεν ἄνθρωπος· σὺ δ' ὅμως λέγε μοι.
τάχα γὰρ τύχοις ἂν
χρηστὸν ἐξειπὼν ὅ τι μοι παρορᾷς. ἢ
δύναμίν τινα μείζω
παραλειπομένην ὑπ' ἐμῆς
φρενὸς ἀξυνέτου· σὺ δὲ τοῦθ', ὃ δρᾷς, λέγ' εἰς κοινόν.
ὃ γὰρ ἂν σὺ τύχῃς μοι
ἀγαθὸν πορίσας, τοῦτο κοινὸν ἔσται.

2. Restat, ut in fine huius de partibus melicis capitis examinentur **strophae vv. 526–535. = 536–544. et 887–893. = 894–900,** qua in disputatione eum tenebimus ordinem, quem Plutarch. mus. c. 33. proposuit: ἀναγκαῖον δύο

τοὐλάχιστον γνώσεις ὑπάρχειν ......, πρῶτον μὲν τοῦ ἤθους, οὗ ἕνεκα ἡ σύνθεσις γεγένηται, ἔπειτα τούτων, ἐξ ὧν σύνθεσις. Quod ad ἦθος attinet, occurrit hic nobis genus metricum, quod cum omnino in tragoedia alienigena et externum sit habendum, tum gravitati πάθους Aeschylei mirum quantum discordet. Nam cum formas τρόπου διασταλτικοῦ s. τραγικοῦ summa cum integritate semper servasset neque unquam quid aliunde alieni carminibus vindicasset, in hac fabula Aeschylus ad strophas episynthetas τρόπου ἡσυχαστικοῦ bis descendit, ex quarum argumento et indole perbene cognoscitur, in tragoedia regnantem τρόπον τραγικόν paulisper cessisse ἡσυχαστικῷ lyricorum qui dicuntur Doriensium. Neque fieri potest, ut has strophas, quibus insunt ἠρεμότης ψυχῆς καὶ κατάστημα ἐλευθέριόν τε καὶ εἰρηνικόν, suis locis positas esse negemus, cum prima, qua praedicatur beatus, qui neque ὁσίας θοίνας neglegendo neque verbis peccando vitam ἐν φαναῖς εὐφροσύναις degit, quam efficacissime Promethei, quae modum excedit, irae opposita exstet, altera coniugii ineundi normas morales docendo fortunae ac sorti Ius vel maxime contraria posita sit. Attamen Aeschylus nusquam huiusmodi strophas, ex quibus animus in contentione tragica requietem et pacem caperet, condidit, immo ab eo abhorrent, quantum immane — liceat mihi haec verba comparationis causa ab Horatio repetere — vino et lucernis Medus acinaces discrepet. Qua ἤθους permira neglectione insignis nota nobis parata est atque vera, qua de origine harum stropharum Aeschylea dubitare iubeamur. Cuius usus exemplum non tam a Sophocle repetivit poeta, quam ab Euripide, quocum id ipsum commune habet, quod illae strophae, qua sunt indole quieta, ceteris stropharum paribus praemittuntur, quem quidem locum Aeschylus trochaicis concedere solebat. Neque id silentio praetermiserim, quod duo huiusmodi strophae inveniuntur, cum fabulis Euripideis praeter Medeam singulae sint tributae. Ex hac enim re iure colligere mihi videor, Prometheo incunabula τρόπου ἡσυχαστικοῦ in tragoedia usurpati non repraesentari. Sed accedamus nunc ad singulos ἐξ ὧν σύνθεσις versus enucleandos. Compositio utriusque stro-

phae simplicissima est. constat enim ex duobus illis elementis, quae fundamenta stropharum episynthetarum τρόπου ἡσυχαστικοῦ habenda sunt. ex trochaei enim cum spondeo consociatione et ex tripodia dactylica, quarum illam πόδα σύνθετον ὀκτάσημον intellexerunt Rossbachius et Westphalius

4		4	
— ⏑	— ⏑	— —	— —
$^8/_3$	$^4/_3$	2	2

hanc πόδα σύνθετον ἑκκαιδεκάσημον δακτυλικόν:

acatalecta forma – – – – ⊔ ⊔

catalectica – – ⊔ ⊔

Utraque stropha accurate exaedificata est. neque enim solum contractio contiguarum brevium, quam Euripides concessit, vitata, verum etiam anacrusis semel posita est in v. 891. καὶ μήτε τῶν πλούτῳ διαθρυπτομένων, ut ἦθος ἡσυχαστικόν vel maxime parum esset secundum Aristid. p. 97. Meib. τῶν δὲ ῥυθμῶν ἡσυχαίτατοι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν. οἱ δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι. In elementorum exitu intra versum facto bis longae antistrophice respondet brevis syllaba, in v. 531. βουφόνοις παρ' — 541. μορίοις μόχθοις. 535. ἀλλά μοι τόδ' — 544. κάτοχῳ γνώμᾳ. Singulorum membrorum in versus copulationem respicientes offendimus periodos μονοκώλους, δικώλους, τρικώλους. Tres sunt μονόκωλοι in vv. 526. μηδάμ' ὁ πάντα νέμων. 534. μηδ' ἀλίτοιμι λόγοις. 887. ἦ σοφὸς ἦ σοφὸς ὅς. Quinque deprehendimus δικώλους. quarum tres constant ex dipodiis singulis, quas sequuntur singulae tetrapodiae, vv. 527., 891. (iambelegi forma), 892., una ex tribus epitritis, v. 893., una ex tetrapodia cum Ithyphallico v. 535. De tribus epitritis quadruplex cogitari potest distinctio, nam aut duo priores aut posteriores unum membrum complectuntur aut periodus est τρίκωλος aut, quod mihi veri similius videtur, trimeter ὀκτωκαιδεκάσημος accipiendus est, quae ῥυθμικὴ μεταβολή in fine strophae nihil habet offensionis. Ithyphallico solo, ut hanc rem iam nunc stringam, hae strophae Pindari modis Doriis dissimiles sunt, cetera similia. Periodi τρίκωλοι exstant tres vv. 530., 889., quarum altera

propterea est notabilis, quod formam metricam praebet, qua neque Pindarus neque Sophocles neque Euripides usi sunt, est enim haec:

– – – | – – ⊔ ⊔ | – – ⊔ –

cum ceteri hanc formam catalecticam usurparint:

– – – | – – ⊔ ⊔ | – – – – ⊔

Apud Aristophanem solum illa forma leguntur eccles. vv. 574. ἔρχεται γνώμης ἐπίνοια. πολίτην δῆμον ἐπαγλαϊοῦσα. 577. cum anacrusi καιρὸς δὲ· δεῖται γάρ τι σοφοῦ τινὸς ἐξευρήματος ἡ πόλις ἡμῶν. Tertia periodus τρίκωλος est v. 890. sic:

περίοδος τρίκωλος

δεξιόν | μέσον | ἀριστερόν

ὡς τὸ κηδεῦ | σαι καθ' ἑαυτὸν ἀριστεύ | ει μακρῷ

Denique si in dipodiarum et tetrapodiarum vice eurhythmicam singulorum membrorum responsionem indagamus, dipodia notata littera α, tetrapodia β, primae strophae haec est:

β | α β | α β β | α β α | β | β Ithyph.

Alterius eiusmodi responsionem membrorum accuratam non inveni.

Caput IV.

De dramatis oeconomia.

Praemissa multa de trimetris iambicis, systematis anapaesticis, partibus melicis explicatione reliquum est, ut in fine huius libelli de tragoediae oeconomia perpauca addantur. Cuiusmodi appendix iam eo necessaria videtur, quod nonnulla ad hanc metricam quaestionem profligandam multum valentia, quae antea partim non apte, partim omnino non proferri poterant, relicta sunt. Ordiamur igitur ab iis, quae

Horatius κατὰ τὸ ποσόν tragoediae praecepit et εἰς ἃ διαιρεῖται μέρη art. poet. v. 189.:

‚Neve minor neu sit quinto productior actu | fabula, quae posci vult et spectata reponi.' Cui praecepto, quod ex Graecarum fabularum oeconomia repetitum putandum est, quam maxime magnitudine Prometheus satisfacit. Divisa enim est fabula in quinque actus, qui ipsi carminibus choricis quasi terminis separantur; primus actus s. prologus continetur versibus 1—127, alter s. primum episodium 193—396, tertius 436—525, quartus 561—886, quintus s. exodus inde a versu 907. incipit. Priusquam vero eorum, quae intra singulos actus a more Aeschyleo aliena inveniuntur, mentionem facimus, chorica carmina breviter attingam. Prologus a primo episodio distrahitur carmine, quod quin sit parodus dubitari nequit. Primum enim haec sententia confirmatur definitione Aristotelia in poet. c. 12.: πάροδος μὲν πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ, deinde indicat chorus, δι' ἣν αἰτίαν πάρεστιν, denique non desunt anapaesti, quos Aristoteles Sophoclis et Euripidis tragoediis respectis parodi proprios vindicaverat eo, quod stasimum definiebat sic: στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου. Vide de hac re Westphal. Prolegomena ad Aeschyli tragoedias, Lips. 1869, p. 57—68. Sed magna est differentia formae et speciei, quae inter ceteras parodos Aeschyleas et Promethei exstat. Nam cum in illis, quibus quidem anapaesti adiuncti sint, anapaestica systemata universi chori cantico praemissa a coryphaeo recitentur, in Prometheo chori strophis intermixta ἀπὸ σκηνῆς canuntur, ut quae commatica vocatur, parodus nascatur. Talem vero formam parodicam ab Aeschylo alienam primi in usum receperunt Sophocles et Euripides, qui novarum rerum studiosi antiquitus traditam simplicitatem magis magisque omiserunt. Alia mutatae formae parodicae causa repetenda est a chori auctoritate, qui actorum dignitate amplificata de praecipuo, quem antea obtinuerat, loco descendit. Apud Aeschylum quidem chorus pompa splendida orchestram ingressus ipsos spectatores alloquitur. Quod idem valet in Eumenides, cum propria parodus inde a versu 307. incipere videatur, quam

Pollucem ἐπιπάροδον intellexisse verisimile est. Eumenides enim spectatores allocutas esse, facile consequitur ex pronomine ὅδ' v. 316.:

ὅστις δ'ἀλιτὼν ὥσπερ ὅδ' ἀνὴρ
χεῖρας φονίας ἐπικρύπτει.

De hac re docte egit Th. Kockius, Ueber die Parodos der griechischen Tragödie im Allgemeinen und die des Oedipus in Kolonos im Besonderen, Gymn. Progr. Posen 1850, p. 16. Quo vinculo, quod chorum cum spectatoribus coniunxerat, in Prometheo rupto sermonis vicissitudo actorum et chori substituitur, quae ipsa causa videtur esse, cur propius ad scaenam in conspectum theatri venerint nymphae. Neque est, cur huic parodo similes a Sophocle et Euripide petitas supponamus. Ceteri actus tribus stasimis finiuntur, quorum primum scholiasta tale cognovit adnotatione facta ad versum 397: τὸ στάσιμον ᾄδει ὁ χορὸς ἐπὶ τῆς γῆς κατεληλυθώς. Quae stasima omnia illi, quam iam supra exscripsimus, definitioni Aristoteliae respondet, cum ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου sint composita. Sed quid Aeschylus? Solet etiam stasima haud raro cum anapaestis consociare, quin etiam Eumenidum quartum choricum Promethei parodo similem praebet speciem. Quod igitur haec stasima anapaestis sunt destituta, argumentorum iam praegressa disputatione coacervatorum numerus augetur, Sophoclis et Euripidis exemplo institutoque Promethei auctorem condidisse carmina.

His de carminibus in universum expositis ad μέγεθος eorum transimus. Jam R. Engelmannus in Philol. XXVII., p. 736. quae amplitudinis esset ratio inter singularum Aeschyli fabularum partes melicas numeris usus ostendit. Supplicum enim plus dimidia pars chori est (1072: 594), dimidia fere pars Persarum (1067: 457) et Septem (1077: 468), quae ratio in Orestia in tertiam partem minuitur (Agam 682: 1673 = $1/3$—$1/2$, Choeph. 380: 1076 = $1/3$, Eum. 354: 1047 = $1/3$), cum Promethei partes melicae septimam fabulae partem complectantur (1093: 151). Ubi tandem sunt in Prometheo illa chorica, in ceteris fabulis in octo stropharum paria dilatata et amplificata, quibus percipiendis antiquorum animos

non summopere defatigatos esse hac aetate nos intellegere nequeamus. Nullum igitur factum esse videmus locum principem, quem Aeschylus choricis concesserat, quae caput esse voluit et cardinem, circum quem omnia reliqua quasi mobiliora et leviora converterentur. Neque mirum est, quod cum choricon exiguitate tenuitas et exilitas argumenti congruunt. Meminerimus velim illius, quo norma moralis coniugii ineundi praedicatur, carminis, quo nihil exilius potest cogitari comparatione inita cum iis strophis, quibus Aeschylus in Supplicibus summa ubertate et copia amorem et coniugium celebravit, quibus solis, si praeter eas nihil ad hanc aetatem pervenisset, immortalem sibi parasset gloriam. Neque Aristoxenus, summus ille existimator, ista, quae ante oculos habemus, Promethei carmina respexisse putandus est, cum Aeschyli carmina perfectionis absolutionisque exemplaria praeferebat Sophoclis et Euripidis operibus, in quibus omnibus parodo excepta Oedipodis Regis desideratur lex illa et dispositio rerum artificiosa a Terpandri νόμῳ repetitae, quas secuti Phidias eodem modo atque Aeschylus et Pindarus pulcherrima et summa admiratione digna opera finxerunt.

Sed perstringamus nunc, quae intra singulos actus reperiamus Aeschyleo mori repugnantia. Primum offensioni sunt duo carmina, quae ἀπὸ σκηνῆς canuntur, cum in ceterarum fabularum monodiis, quae vocantur, haec lex servetur, ut monodiae aut a singulis choreutis recitentur aut, ut θρῆνοι, inter chorum et actores dividantur. Intellego Promethei monodiam inde a versu 88—127. et Ius a. v. 566—588. cum antistropho. Sed cum Sophoclis et Euripidis carmina ἀπὸ σκηνῆς cantata in illud decem annorum spatium, quod belli Peloponnesiaci eventui antecedebat, referenda sint, haud scio an Promethei monodias eidem demus tempori, nisi vero ipsum Aeschylum huius modi carminum auctorem habemus, quem ceteri imitandum sibi proposuerint. Quae est illa σκηνικὴ μουσικὴ, quam Aristoxenus cum ῥυθμοποιΐᾳ παλαιῶν (scil. Aeschyli et Phrynichi) comparavit. Neque praetereundum videtur, quod in fabulis Aeschyleis omnino ter ab

actoribus canitur, a Casandra in Agam. 1072, a nuntio Supplicum 836, ab Electra et Oreste in Choephoron threno, semper autem cantus actorum cum cantu aut universi chori aut singulorum choreutarum coniunctus est, cum actores alias aut sermone aut genere canendi recitativo utantur. Praeter has monodias chori stropha antistropho carens tertio episodio admixta exstat vv. 687—695, qualium carminum apud Aeschylum creber est usus, ut in Persis et Septem terna, in Supplicibus quattuor, in Agamemnone, Choephoris, Eumenidibus bina, quae omnia sunt antistrophica excepto uno, quod legitur in Choeph. 152., quod Promethei carmen magnitudine superat. Vide quem horum carminum conspectum dedit Westphal. Prolegg. etc. p. 189—192. Accedit alia inter Prometheum et ceteras Aeschyli tragoedias differentia. Unaquaeque enim tragoedia Aeschylea, si per argumentum id fieri licet, θρήνῳ s. κομμῷ exornata est, quale carmen Choephoris exceptis in exodo locum habet. Carent commo Supplices et Eumenides, substituitur tamen alio carmine, quod apte μέλος ἀφοδικόν nominatur. In Prometheo vero et in ceterorum tragicorum fabulis post tertium stasimum nullum invenitur carmen, ut exodi definitio poeticae Aristoteliae, quam Sophoclis et Euripidis fabulas respexisse constat, etiam in Prometheum cadat: ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας μεθ᾽ ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. Denique usus anapaestorum paucis commemoretur. Solet enim Aeschylus advenientem actorem pluribus hypermetris prosequi, quod idem factum videmus in Oceani incessu, qui ipse et chorus singula hypermetra recitant; non idem Ius adventu fit, quae uno hypermetro usa scaenam ingreditur. Eodem modo mos Aeschyleus, quo episodia anapaestis concluduntur, relictus est. De Sophocle et Euripide, qui et hunc et illum anapaestorum usum ad morem perpetuum et normam transferebant, vide Rossbach-Westphal. art. metr. II.², p. 413. sq.

Index libelli.

Caput I.
De diverbii senariis.

segm. 1. De pedibus solutis .... p. 3
= 2. De senariis ex puris iambis compositis .... = 12
= 3. De caesura .... = 13
= 4. De sexti pedis a ceteris separatione .... = 13
De metris lyricis inter trimetros mixtis .... = 15
De ἀντιλαβαῖς .... = 15
De choro duorum actorum colloquii participe .... = 16
De ratione, quae intercedit inter chori senarios eiusque partes melicas .... = 16

Caput II.

De systematis anapaesticis .... = 17

Caput III.
De partibus melicis.

De stropha v. 415 .... = 24
De stropha v. 159, epodo v. 901 .... = 26
De Ius monodia v. 566, de chori carmine v. 687 .... = 29
De strophis v. 128. et 397 .... = 33
De stropha v. 545, epodo v. 425 .... = 36
De strophis v. 526. et 887 .... = 38

Caput IV.

De dramatis oeconomia .... = 41

Theodorus Carolus Bertholdus Heidler
de vita sua.

Natus sum a. d. XV. Cal. Febr. a. h. s. LX. in vico regionis Vratislaviensis, cui nomen est Kottwitz, ex parentibus Carolo Heidler, ludi magistro, et Ida gentis Gabrielianae, quibus ut aliquantulum gratiae referre possim, Deus faxit optumus maxumus. Fidem profiteor catholicam. Postquam elementa in ludo publico didici, puer XI annorum in gymnasium Glacense missus in quintum ordinem receptus sum ab I. Oberdickio, qui tum fasces tenebat, qui successorem habuit H. C. Steinium, cuius auspiciis etiamnunc gymnasium floret. Maturitatis testimonio impetrato autumno a. h. s. LXXIX. Universitatem literarum Viadrinam adii studiis philologicis operam navaturus. Carolo Weinholdo rectore magnifico, Eduardo Grube philosophorum facultatis decano academicorum civium numero adscriptus per novem semestria scholas frequentavi philologicas, philosophas, historicas, geographicas v. v. ill. Hertz, Reifferscheid, Rossbach, Stenzler, Kaibel, Zacher, Dilthey, Weber, Oginski, Dove, Niese, Roepell, Partsch. Seminarii regii philologorum per tria semestria sodalis fui extraordinarius eorumque per unum sodalis maximi munere functus sum, per sex menses sodalis ordinarius. Seminarii regii historici exercitationibus, quibus praeerat v. cl. Richardus Roepell, per bis sex menses interfui. Praeceptoribus meis et omnibus, qui et opera et consilio benevolentiam mihi praestiterunt, summas ago gratias eorumque memoriam semper pio animo complectar.

Themata.

I. Sen. suas. I, 1, 6. ed. Kiessl. hanc scripturam commendo: ‚servandum tamen aliquem modum, ne non eveniret veneratio et accideret tale aliquid ......'

II. Sen. suas. II, 2, 7. codicum memoriam: ‚nihil erit, quod virtuti nostrae se opponat,' sanam esse contendo.

III. Sen. contr. II, 12, 3. haec correctio mihi placet: ‚Quam nihil in illa domo meretricium fuit; vidi' (codices: ‚Quam .... meretricia fide vidit).

IV. Iamblich. de vit. Pyth. XVIII, § 86. sic restituerim: οἷον περὶ τοῦ τὸν ἄρτον μὴ καταγνύναι, ὅτι πρὸς τὴν ἐν ᾅδου κρίσιν τοῦτο συμφέρει (codd. omnes pro τοῦτο offerunt οὐ).

V. Soph. Phil. 227. poetam conicio scripsisse:

ἀλλ' οἰκτίσαντες ἄνδρα δύστηνον, μόνον,
ἔρημον ὧδε κἀφίλως δολούμενον
φωνήσατ', εἴπερ ὡς φίλοι προσήκετε.

VI. Aesch. Prom. 600. lacunam hac ratione expleverim:

σκιρτημάτων δὲ νήστισιν αἰκίαις
λαβρόσυτος ἦλθον, θείοις
ἐπικότοισι μήδεσι δαμεῖσα.